161265 —15—

ניט אויפֿגעהערט פּרוּוון אָרט וועלטלעכע [illegible]
דווקא פֿאָלק, שאַרפֿסינען דעם אַלטן פֿאָר און דעמאָלט =
קודם דעם ווערט קלאָר מיטן הסתּדרות ערשט.
צו דער טאָר אינטעלעקטועלע תּנאים וויכטיקער אויך
~~געהערט [illegible]; ניט [illegible] [illegible] אין [illegible]~~
באַרופֿן צו אַ פֿאָלקמאָר [illegible] אויף אין
אינטעליגענטער רעוואָלוציאָנערער גײַסט, [illegible]
פֿון זיך אויסגעהערט — אַ באַוועגונג מיט קולטור-
טראַדיציע אין נאַציאָנאַלן סענטימענט; און דער
גרויסער ייִדישער גײַסט אין מיטן פֿאַר
אַ שטאָט, באַשווערונג, וועלכער קאַמפֿן "קהלה"
און אין דרום, ווי אַ [illegible] סענטימענטאַלער פֿאָלקס-
[illegible] דיכטער, און דער [illegible] העברעיִשער
שפּראַך פּני המזרח — ייִדיש. די העכסטע דער פֿאָלקס
זײַן געשיכט [illegible] פֿאָלקס = שפּראַך, וואָס דער
זײַנע השׂכּלה = אויפֿקלערונג, זײַנע גײַסטן און פֿאַרגעניגן
דורך זײַן [illegible] אין [illegible] תּהום פֿון
ווײַטן מענטשן = לעבן אין "חוץ"; [illegible]
[illegible] זײַן [illegible] פֿאַרלירן זײַן פּונקט און
[illegible] מענטש פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור
אין פֿאָלקס = קולטור.
פֿאַרנעמען זײַן [illegible] אַלס מענטש, [illegible]
אין שפּעטער האָט דאָניצען געוואַקסן
באַוויזן דורכדרינגען [illegible] ~~[illegible]~~

[illegible]

125

עטאַפּ, ~~דער דאָזיקער עטאַפּ~~ (פֿעלט ביי דאַרווין)

און זײַן רעפֿעראַט־אַרטיקל "דרײַסט", וואו מיר ווײַזן זײַן,

~~[illegible]~~ [illegible] פּאָסטן שטאַנד און

זײַן קריטיק אין ~~[illegible]~~ [illegible], [illegible] און

~~[illegible]~~ מיט זײַן ווײַטערדיקן [illegible]:

~~[illegible]~~ פֿאַרגלײַכן און [illegible]

~~[illegible] "[illegible]"~~

[illegible] דאַרוויניזם [illegible]

מען מוז באַצײַכענען [illegible] ;

~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~

~~[illegible] דער [illegible] דאַרוויניזם~~

~~[illegible]~~ [illegible] דער [illegible]

[illegible] פֿון דאַרוויניזם [illegible] ,

[illegible] דער [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] און [illegible]

[illegible] זײַנען [illegible] פּראָטעסט [illegible]

דאַרוויניזם [illegible] מיט [illegible] .

[illegible] פֿון זײַן [illegible]

[illegible] דאַרוויניזם [illegible]

און זײַן [illegible]

[illegible] נישט קיין

~~[illegible] דאַרוויניזם [illegible]~~

[illegible] ~~[illegible]~~

[illegible] זײַן [illegible]

[illegible] 13 [illegible]

[illegible]

געשטאַנען לעבן. סטאַוויץ שפּעטער: ווען דאָנעצקיס פּערזענלעכן
לעבן האָבן פֿרויען געשפּילט אַ גרויסע ראָלע. ער האָט
~~געהאַט אַ שטאַרקע נייגונג צו שיינע פֿרויען=געשטאַלטן; דאָס~~
מערקט מען שפּעט אין דער הויפּט־קאַראַקטעריסטיק ,,וואָס
ער האָט געפֿירט מיט זיך אומבאַקאַנטע פֿרויען=געשטאַלטן ~~,,וואָס וועגן~~
זיי ווייסט ניט קיינער צו ראַטן. די בן=וואַרשעווער פּאָפּולאַריטעט,
צו באַלייכטן צו דער משמעות פֿון דער פֿרייער קאַנטעקסט אין
אָן אין דאָנעצקיס ראָמאַן לאַטער עקסיסטירט אַלס דורך דיך
אַ באַזונדערער נאָסטאַלגישקייט ~~... צו ...~~
~~פֿרויען~~ צו דערציילן אַז זיי ווערן געזאַגט. אַ גרויסע
טייל פֿון דער דאָנעצקיס אומבאַוואוסטער לעבנסשטאַפּ איז געוועזן=
מיט געוואָרן — קיין ציל — אין דאָנעצקיס רחמנות־דיק=
הערציקער באַציִונג צו מענטש בכלל, ~~און~~ און הויפּטזעכלעך
צו זיינע צוויי פֿאָלקסטיפּן ראָמאַנטיש אין פֿאַרשלאָסן ,,וואָס
~~אַז~~ (האָט און זיי) מען האָט מיר פֿאַרשטאַנען, געפֿונען די
~~...~~ טרויסט, וואָס פֿאַרבינדט די טענדענץ.
,,מיט צוויי שטאַנדפּונקטן — שפּעטער צו האַרטעכן אין זיין בוך
,,שטאַרקער אין דעם" ~~...~~ — האָט ער (דאָנעצקי)

צוויי פֿאָרמולירט האָט אין זיין פֿרייער ראָמאַן: 1) וואַרעמע פֿאַרבן=
שטאַרקער, 2) פֿון דער פּסיכאָלאָגיע. איז ער מיט זיך צו
פֿאַרבונדן מיט איין וועלט געוואָרן פֿאַרטיק; וועלכע
באַמערקט האָט דאָנעצקי צו געשפּאָרן דעם ראָמאַן ,,די
שווערקייט פֿאַרשטאַנען"... מיט וועלכע באַמערקט האָט

זיך דיניצאַן פֿאַרליבט אין אַ מיידל אין — אַוועק זײַן געשעפֿט
צום פֿאַרלירן אַ בחור".

אַפֿילו פּרץ, דיניצאַנס אַנטימעסטער לערנס = פֿרײַנט און
אין אַפּילירט פֿון סאָך ווער; אַפֿילו ער, פּרץ, וואָס האָט ~~[illegible]~~
פֿאַר דיניצאַנס ... פֿאַר זײַנע
~~[illegible]~~ באַרעכנט ער אים ~~[illegible]~~ אינטימער אויטאָביאָגראַפֿישער ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ גערעדט דעם גרעסטן אינטערעס אין די טיפּעס, דער כאַראַקטער,
פֿאַרשטאַנדיק מענטש, אַפֿילו פּרץ האָט זיך ~~[illegible]~~ „
דער לויטער אינטערעסירט ~~[illegible]~~ גוסטאַוויש אויף דיניצאַנס
„אויסבן" אַרטיסטישן פּונקט. „דיניצאַן — האָט פּרץ זיך
עמעל געהערט אויסגעדריקט — איז ~~[illegible]~~ געוויס עמעל
פֿאַרליגט דורכן פֿענצטער אין אַ וואַסער) באַלקן...
מער וואָס איך ניט..." (די רעדע לעצטע פּרץ „שרייבט
פֿרעגן" ווערטער ~~[illegible]~~, ז. 83), אין דער דאָזיקער אַ=
=רעגישער באַטראַכטונג פּרץ ~~[illegible]~~ קלינגט די טראַגיש=
=ער נאָטער פֿון דיניצאַנס אומדערלויבטער*. נאָט-רעוואָלוצ=
=יאָנערע = געפֿאַלן; מיט וואָס דען דערקלערט זיך
דיניצאַנס פֿאַרלאַנגען (אין זײַן שפּעטערדיקן לעבן)
„צו זײַן דער מענטש דעם אויסדרוק פֿון לויטס=
געפֿילן, אויסער האָפֿט דײַן וועלט פֿאַרן") (ר. לעצטע פּרץ, זײַט ~~[illegible]~~)
און דער געס — דערציילט ר. לעצטע-פּרץ אין איר „
זכרונות ~~[illegible]~~ — פֿלעגט ער (דיניצאַן)
אַלץ וועלן זיך אָפּשטעלן) און מאַכן אַ וואָג פֿאַר
וועגן פֿאַרביי. ער פֿלעגט זיי נאָכקוקן מיט נחת

אין זײַן: „כ׳האָב זײ ליב דערפֿאַר, װײַל זײ האָבן מיך אױך
דאָס אַנדערע ליב“! (ז. 35) —

~~שטערט נישט אין דער דערציִער נטיה [illegible])~~
די פֿאַרלױרטע פֿאַרלױף״ ט מעלאָדיער [illegible] (דורכגעזעצט) קאָמפּלעקס, װאָס זײַנען
װערן איז די נישט־אױסגעלעבטע ליבע = פֿרױ.

װי געזאָגט: אַלע זײַנען גאָר װײניק פֿראַנקום רײַ=
נשט פֿון דאָניעלס ראָמאַן אין דער װעלט; אױב אַזױ
װערט האָט דאָניעלן זײַנע ליבע = זכרונות נאָכגעיאָגן
פֿאַרשלאָסן אין זיך, איז ראַציאָ ליטעראַ־פֿאַך, װאָס
איז ~~[illegible]~~ 13 יאָר אין זײַנע ליבעס װאָס געװען אַזױ
נאָענט, זאָגט אין אײנע זכרונות װען פֿרײַ אין דאָני=
עלן מיט אַ מין דורכקניהעלטקײט: „און זײַן (דאָניעלס)
פֿאַרזענלעך לעבן האָט ער, דער נאָװעלע, קײן ראָמאַנען
נישט געהאַט“ (ז. 35) ;—
~~די [illegible] [illegible]~~ און די דערציִונג בײַ האָפּטמאַן
רײַע־לעגס׳ מיט דער װעלט ער געמאַכט? די האָט טאַקע
דאָניעלן אין פֿאַרזענלעכן לעבן קײן מאָל קײן ראָמאַנען
נישט געהאַט“? אין דער פֿאָרם אַ מין „װאָס“ די אַלטע=
באַװאַרשטעלונג ליבע = מײַ מײנטן אין דאָניעלס ערשטע
ראָמאַנען פֿאַרנעמען אַ גאַנץ קאַפּיטל ערשט, פֿאַרלױפֿט
אײנגעאָרנט אין דערציִונג השׂכּלה. װאָס שױן װײַטער
קען [illegible] פּרטים װען דאָניעלס ערשטער
(אָן ליטעראַר) װעלט = ליבע, מוזן מיר זיך באַצוגן)

161270

און דעם גרויסן פֿעקל, וואָס ער ברענגט וועגן דעם דערציִען
סענטימענטאַלע עפּיזאָדן און דיקענסעס ווערק שו"ל. דערציִען,
~~דערציִען אין דער אינסטרוקטאָר, וואָס האָט אין זײַנע~~
~~טויטע~~ זכרונות וועגן דיקענסעס באַשרײַבט דעם דערציִען
~~אינסטיטוציע פּונקט אין דיקענסעס לעבן.~~

און זײַנע ~~[illegible]~~ בוך „דרײַ לעבעדיקע דורות",
ב. I, זז. 72 – 74 דערציילט דערציִען, ווײַזט(?) אויף וואָר (איבערק)
1876 (דערציִען איז דאַן אַלט געווען 20 יאָר) האָט
זיך דערציִען געמאַכט נאָכמיטאָג, באַשרײַבט צו לויט
צוויי סיבות: ~~[illegible]~~ ערשטנס פֿלעגט זײַן אַרבעט בײַם (השופר)
העברעישן פּראָלאָגוס צו ~~דעם~~ פּראָפֿ' סמאָלענסקין, (דעם)
פֿאַר זײַן דיקענס, ערשטנס אין „השחר" (VII, תרל"ו) „גמול
והבקרת", ~~וואָס אין איר האָט~~ דיקענס קריטיקירט
פֿאַר דעם העברעישן ~~[illegible]~~ פֿאַר דעם העברעיסט סמאָלענסקין;
צווייטנס ער האָט דערנאָך, אַ שולטן, באַשרײַבט וואָס
ער האָט פֿאַרעפֿנטלעכט אַ ראָמאַן אין יידיש „הנשיאות
והנימוס", צווייטנס — צו לויט זײַן אַמאָליקער לערער
צו באַווײַזן העברעיִשע דת=וחובה, דיקענס איז מודה.

~~וואָס שייך דעם ערשטן פּונקט, „וו. דערציִען רעדט וועגן~~
~~דיקענס באַשרײַבונג צו ווערן~~ ~~[illegible]~~ ~~עפּיזאָד אין~~
~~„השחר", וואָס שייך דער~~ (וו. דערציִען באַשרײַבט) ~~דוקטאָרט דורך די משפּחה~~
~~פֿאַר איר רעזולטאַט דיקענס אויסגעריסן~~ ~~[illegible]~~ ~~„אויסגעריסן", ריכטיק~~
~~מיר צוגעבן וואָס דערציִען האָט~~ ~~[illegible]~~ ~~אויסגעבונדן~~ ~~טוענדיק(?)~~
~~געווען אין דער צײַט. וו. באַוויזט, ~~ דיקענס

~~זײַן~~ פֿאַרבעסערטער ראָמאַן „הנשהבום והנאמנים" דערשײַנט
אין ווילנע ערשט אין 1876, נאָר מיט אַ יאָר שפּעטער,
אין 1877; דעם אַרטיקל אין „השחר" איז אָבער
געווען געדרוקט ניט אונטער דעם „הנשהבום והנאמנים"
איז דערשינען נאָך פֿריִער, אין יאָר תרל"ו, סמאָלענ:
1876. נאָר מער האָבן זיך אין דעם פֿאַרשפּעטיקט וועגן דיניע-
זאָנס ראָמאַן:

ווי שוין דערמאָנט, איז דיניעזאָן אין 1874 ~~דאָס~~ דאָס ערשטע
מאָל ווידער אַוועקגעפֿאָרן פֿון פֿרוי בשעתן הערבסט, געקומען
קיין ווילנע מיט ~~...~~ ~~...~~ אַ שוחרת
וואָס פֿאַמיליע-ענינים האָבן צו בעשעפֿטיקן באַטראַ
שאַמסטער, די אַלמנה דבורה ראָם, די אייגנטימערין
פֿון דער גרויסער, און מיט זײַט בערימטער ווילנער
דרוקערײַ „ראָם". דיניעזאָן האָט זיך אין דער דאָ-
זיקער דרוקערײַ געטראָפֿן מיט די דאַן בארימטע
השכלה-שרײַבער אדם-הכהן לעבענזאָהן, קלמן
שולמאַן, אײַזיק-מאיר דיק א. אַנ.; ווײַל דער
באַקאַנטער שרײַבער מיט אײַזיק-מאיר דיק, וואָס האָט געהאַט אַ
~~...~~ באַטײַט פֿאַר דיניעזאָנען, וועגן מיר
רעדן באַזונדער; אָבער ערשט וויכטיק שוין
צו באַמערקן, אַז דאָ האָט דיניעזאָן מיט
זײַנע אַכט און מיט זײַנע לאַנגע וועגן זײַן פֿעאיִקייט
צו שרײַבן אויף אַ יִדיש אין ווילנע ~~...~~

שפּאָליעטער אין שטאָלטאַנג בלינדע ווידעש, געמיינענדיק דעם
סאָמע ערשטן דערזונדערונגען שטאַנס צו נעמען זיי
שפּיצן באַלעבאָרסטוו אין דער פֿאַקט = שפּרענג
ווידעש.
דינענדיקן האָט זיך אָנגענומען פֿון וועלטס מיט אַ
אַלשטאַט צוזאַמשפּילן אַ ווערק אין ווידעש. ~~דער [illegible]~~
~~ווערק~~ אַלס בעצאָלטעס פֿאַקטיש באַשטאַט איז געשאַפֿן
געוואָרן אַ ווערק מיטן טיטל „רעגן צלות" — דינענדיקס
סאָמע ערשטע דערמאָן אין ווידעש — „וואָס איז „וויי מיר
וועגן שפּעטער געוואָרן פֿאַרדאָוועלן ורעזאָלוציע ניט
ווערן דורך דער וועלטער דענקער. אַגעם דערזורן
דאַמאָן האָט דינענדיקן געשטאָלדערט צו טראַגיש לויט
פֿון אַ מאַהלוואָר מוודל „וואָס געווידס צולסטאַטאַש צולט
אַ נאַציאָנאַלניש שוועך. און נאָך דער דערציער סאָציאַלע
איז עס געוואָרן אַ אַמדורטער וואָסדרוק פֿון דינענדיקס
פֿאַרצײַלטער ~~[illegible]~~ אָרטלעכע אַרבעטן און סאָרװעטוויל
דער פֿאַזאָנען שאַפֿן לויט = געטריבט. ~~שולדיקע אַ~~
~~מיט~~ דער דערזאָרגן „רעגן צלות" לויט טראַגישע
לויט פֿאַקטיש מאַהלמאַוואַר מוודל, האָט דינע=
צײַן ~~[illegible]~~ פֿאַרעטן זײַן שטעלונג לויט; ער האָט
דערפֿאַר, ווײַל עס איז אין שטאַרקונג מאַש
פֿאַרלוירט אין זײַן תּמונה, באַצאַנעסרת =
ותודה.

161079

מיט זיין לויף צו געדענקען הורעוואטשעס טאגפטאג
האט דינעצען אורגאניזירט א שווארצע [illegible]
טרעגערדור. דער [טרעגערשאפט] חלק פון דער דעצענטער לורע
איז באשטאנען אין דעם, וואס דא האבן זיך
ארויסגעוויזן סיי סאלידאריש, סיי פסיכאלאגיש
סטרוקטור אין דינעצענים וואס האבן אים [באוואוסטזיניק]
באוואוסטזיניק, דינעצען האט זיך געכאפט צווישן
[illegible]
[השמירער] קאמיש לי, פארלאפן און זינט האט ער
דעם מוזל שאפאק לור געהאט, פון דער
פאוועטער איז די סגולה וואס הויל, דער
קלעם, וואס פר עום האט דעם מוזל סאלוט
און פסיכיש געהערט, געווען א שארפער קאן
טרעסט צו דער [באלייטער] סאלידאלער און פסיכאלאגישע
סטאבילוואס און אור האט זיך דינעצען,
וואס געווינענער שפט = עומגעשמיר, ושגגה = בחור,
תלמוד = תורה = מלמד און מקסטערניק" שטאנשוו
פון די הרעוואטשעס אין הויל, געפאלן.
די לורע איז נישט רעפלעקטירט געווארן
און דאס איז געווען אור צוויטע טרעגערשאפט
יסוד.

באזונדערס טאר טער, ידו רת = וחודה, איז געווען
מויז(נ)ריש דעגערט. זי האט געשפילט קאשור.
צווייטע [illegible] האט זי געשפילט שאפן קאשור

RZYCHÓD
m-c
Cena
Saldo na
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15
Razem
Uwagi

161274

דעם מאַטעוואָפן מוזן געראַנגענס עלוד,

~~װאָס דינעזאָן האָט צו שאָלעם־עליכמען; דינעזאַנס~~ +

~~איז געווען~~ (ער איז אויך געווען [illegible])

איז דערביי געווען אין [illegible], איז ער אויך

„טוויבן זייערע הימל".

דינעזאָן האָט אין [illegible] געהאַט עסק [illegible]

טע [illegible] פון [illegible] שריפט; זיין

געשטאַלט איז [illegible] [illegible], זיין [illegible]

[illegible] אין [illegible] האָט אום צו [illegible]

[illegible] [illegible], אָבער צו [illegible]

האָט אום דאָס [illegible] נישט [illegible],

וי צו [illegible] [illegible]. ער [illegible] [illegible] זיין

[illegible] [illegible] ער, ער איז פאַר [illegible] [illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] „[illegible] [illegible]" פון א [illegible],

[illegible] [illegible]. אָבער זיין [illegible] = [illegible]

[illegible] ~~[illegible] [illegible] [illegible]~~ אין

זיין [illegible] [illegible] [illegible] אום [illegible] =

װען זיינע [illegible], ער [illegible]

[illegible], [illegible] זיין [illegible] נישט [illegible] פאַר

דער [illegible] = [illegible], זיין [illegible], [illegible]

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible].

RZYCHÓD	mtc
Cena	
Saldo na	
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
Razem	
Uwagi	

161275

ס'ווײַזט אַ מין „הוויוך=פּלוטעניש" לודע, [illegible]

וואָס נאָר איינע צוגעטראַכטע געשטאַלט ווי דײַנע צײַגנס,
זײַנען אַוועק פֿון אַלע אורגרונטן.
אָבער דײַנע צײַגן פֿאָרנעמט זיך מיט דײַן פּנים, מיט
~~דײַן האַלטונג, וואָס טמבל-מאַכר~~ אין דעם מוידלס
אַנווײַזנדיק; דאָס האָרל שוין אין באַמערקן די אײַנ=
טאָלאָנטער איינגעווער אין האַרמאָנישעס האָרן; אָבער
די האַרמאָנישקייט קאָפּע אין די גאַנצער איין גע=
מערקן דערוויילע אַמשענישן, און דאָס איבעריק דײַנעס
דורכגעהאַלט די פֿאַרשטענדיקייט און פֿאַרלוירן קאַנט.
(אומבאַוואָרנטע)
פֿאַר [illegible] האַלט דײַן דײַנעם
אין אַ האַלט וואָר דײַנעם ליבסטן; ~~[illegible]~~ ער לינקט
באַוועגט ~~[illegible]~~ פֿון דעם, וואָס זײַ האָרט=ניט צו
צו וויסן ~~און [illegible]~~ ווײַל זײַנע אויפֿגערעגטקייט.
אַ שווערן אונטערטאָן הערשט פֿון דער ווענעד
דײַנעם מיט זיך, ביז ער באַשליסט צו

מערן- אָננעמען פֿאַר אַלטמאַן- צו פֿאַרקלע=
רונג ווערט ער ניט זיך צו דן-וחשבון,

אַז ~~[illegible]~~ ער קען די האַרמאָנישעס, אַלע ווײַנער*
[illegible] מיטאַנאַנד און ווײַנער [illegible]-
~~[illegible]~~ [illegible] ער, ניט [illegible] שטאָפּן צו פֿאַר=

ווערטן וועלכע-ניט-איז פּראָזאַאישע, ממשותדיקע
רעאַליטעטן. און דאָ שטעקט די גרויסע פּאָעזיע:
פּסיכאָלאָגישע סתירה צווישן דענקען און דעם
רײַכן הויז, וואו ער איז געווען ווילקאָמען, וואו
די באַדינונג פֿון איר איז דאָרט געווען נייך
~~[illegible]~~ מער, ווי אַ פֿרײַנדלעכער...
~~[illegible]~~ סוף — כל — סוף באַשלאָסט דענקענדיק פֿון
אַנטפּלעקן דעם סוד — צו דאָס מוויד כּלשהו
וואָסן צו וועמען ער איז צו-שוין דעם דאַזיקן
באַשלוס אויסצופֿירן.
דערווײַל קומט-אויף אַ באַשלוס דורך די דראַמאַטישע
און דער משפּחה עפּיזאָדן, ובפֿרט פֿאַרשיידענע
טעמעס און סוגיות, ווי בת-יחודה קען ווערן,
שאַפֿן מוזיק; איז די דירעקט פֿון שאַפֿונג
און דערשינונג״ אויך דער מגלה און ווער ״וודאי״=
דיר גער טעאַטער גאָס; קאַנדידער שטאַרק און אַלץ:
נעם באַזונדער מיט טעאַטערן, קאָמעדיער מוזיק
ווערטער מיט דער קאָנסערוואַטאָר, פֿאַנטאַסטיש,
צעטער פּונקט און לעבן ציל, ~~און די שלאָפֿנעס~~=
~~[illegible]~~ טרויער פֿון דער המולטי די וועלטלעכע,
לעבן שטאַרקער און רויטער, און די
גרויסע שטאָט. די דראַמע פֿאַרהאַנגטיק

RZYCHÓD m-c | Cena | Saldo na 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 | Razem | Uwagi

אין שטעטל פֿאַרטאָג האָבן געוואָלט דער

~~שטוב דער~~ רבנישער משפּחה ~~דעם [illegible]~~

~~[illegible]~~ וואַרצלשוין זייער טאַקע אין וועג.

אין דער פֿאַמיליע=געשיכטע וועגן דעם

באַשלוס ~~[illegible]~~ שווער אויסצושיקן די טאָכטער

קיין ווין האָט איך דערציילן אַנטוויקלונג.

אין מיזרח־אייראָפּע; דערציילן טאָוון — דעם [illegible]

טרעפֿן אויף ז. 74 פֿון זיין בוך — געפֿונט

פֿאַר נאָטיץ אין שפּיטל פֿאַר דערנענטער, וועל זיין,

די בת=נחמה, וועל פֿאַרן...

די סטאַטיסטיק האָט אין אַרט האָרטער פֿיגור ר

געקענט די דערציילונג גענומען; אויף עיר אַנטוויקלונג,

זייער שווער דערוואַרטן דעם געפֿיל, וועל

זיין "[illegible]" פֿאַרט אויך אין דער גרויסער

וועלט אין וואָס נאָך־מער, וועל די זעלבע געפֿילן

~~[illegible]~~ טרוימען מיט [illegible] — כּל־סוף, [illegible]

די טראַגישע

[illegible]; אין שפּעטער ~~[illegible]~~ דערציילונג אַנטוו

אין דער משפּחה=געשיכטע [illegible]

דעם, וועל ער ~~[illegible]~~ אויך דערפֿאַרט [illegible]

[illegible] פֿון אין [illegible] געפֿונען [illegible]

[illegible] זיך, ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]

דעם מאָדעלס עפּפּער; דעם [illegible] אין

די [illegible] ~~[illegible]~~ פֿון דער אַמעריקאַנער [illegible]

[illegible] פֿון דער לייבער האָט דעם זיצונג

RZYCHÓD m-c | 161277 | Cena | Saldo na | 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 | Razem | Uwagi

טרויערשאַווען; ווײַל עפּעס דאָס מאָל איז - ווײַטער
זײַן פֿרײַנט אײן, וואָס איך געוויינער זײַן
פֿאַרן האַרץ ...

161278

דו וואַרט טאָג פֿאַרן מאָרגנס עפּעס דער-דער=
דערזעט פֿאַרזען איך זײַנע זכרונות —
זײַנע געוויין פֿאַר דיינער טאָג פֿון טאַנטש-
אַלס וסורום"; ער האָט געמאָלט פֿון א מאָנטרײַ-
געפֿור, געמאָלט פֿאַר דעם, וואָס ער איז נישט
ברוגז געוואָרן זיך צו "דערקלערן", פֿון דאָרט
דעם קאָפּ א אויסגעפּוצטן דאָס געפֿור אויפֿן
רעוואָלוציע = אורטייל.
אָנגעמאַלט — דערזעט פֿאַרזען — האָט זיך שוין
געמאַכט אויסגערופֿן פֿון זײַן מויל: "איך
האָב איין עפּעס [illegible] צו פֿאַרשטיין
וואָס וואַרטערס"... דו האָסט זיך דאָן געזאָגט
פֿאַרשטאַנען, וואָס ער וויל איר
זאָגן. ער איז עדער געוואָרן שוין אַלע
האָט נישט אויסגערעדט חיים וואַרט" (דרײַ
לעבּ. ברוכות", I, ז. 77); עקסע-דו
אומדערוואַרט איז דאָס סומפּט=
מאָטאָלע - א ווינער פֿערד - שוין דיינעגאַנג
באַשעפֿטער אין געוויינט אויף דעם גענוג

[illegible]

m-c | ROZCHÓD | Cena | Saldo na | 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 | Razem | Uwagi

-129- 161279

אין זײַן נשמה... די „מאָנאַרכיע" איז אױסגעקע=
פֿערן־דעמאָנסטרירן אין „פֿאַרבונדן מיט זײַן
סוד" און מיטגעטײלט פֿון זײַן פֿאַרטרױטער

טראַגעדיע.
באַטראַכט מיט אױער און זײַנע זכרונות װעגן
פּערזענלעכע זכרונות = פֿאַקטן, װאָס ~~[illegible]~~ געפֿינען
זיך אין העפֿטער מיט װעלכער דאָך פֿאַר=
לױט דעם דינסטמאַנס װאָרט.
אין יאָר 1876 ~~[illegible]~~ איז ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ באַטראַכט געקומען קײן װין, ~~[illegible]~~ =
װערן אױפֿגענומען צו ~~די~~ ראַבינער, [illegible] נאָך=
זײַנעם מעהרלענדער נאָמען, אַ „גאַנץ װאָגער=
פֿאָרמעל ער צװישן אַסטראָנאָמישע געשטאַלט=
פֿאָרמעס מיט גרױסע װעלכער האַנטלס=
העפֿטער אין מאַגאַזין". די ראַבינערס האָבן
אין װין האָט געפֿונען פֿאַר אַ דאָקטער
פֿאַר אַלע אײנגעמײנע מעהרלענדער לאַנדסלײַט,
װאָס האָבן זיך געפֿינען אין װין. דער
בײַ ראַבינערס אין הױז, האָט זיך
געטראָפֿן מיט דעמאָקראַטישע
רבנים — יהודה, דאָנערזאָג „מאָנאָרכיע".

161280

דערצען מעלט שוין ייִר פּאָרטרעט:

„די איז געוואָרן ~~שפּעטער~~ פֿון מיטן

וויגס, א בערליניטאָן"; מוזיקאַלישע ~~[illegible]~~

באַגעסטערע: 175). אַלעמער די אָנגן פֿלאַמיקע

מיט דעם חודן ווען ייִר איך דער מאָנען

דינגענס נאָמען ~~[illegible]~~ דערצוועלט דערצען.

הפקר — גוטע ער די דינגענס „ראַמען"

איך געוואָרן איך געוויסט אין מיט הלוואה ... רעגן=

שווינמס טערטער ~~[illegible]~~ הערן ~~[illegible]~~ הערטס=

פֿאַרפֿט מיט מעהלונג אין הערן געוויסט

אַ סך „פּרטים" ווען דינגענס לוורע=עפּעפּמע.

נאָך דער געמאַרט טרס עפּעפּער קיין וויין

האָט דינגען דער פֿולט ש מוישלדיקע פּסוק=

כּושר אמונה; ער האָט מיט טיש ציינע כּוחות

[illegible]

מינימום שטערטל [illegible] תּרבות, דו א לערנע=

דעם, וואָס וועלט עפּעס אונדז להבֿין מי=

ראַפֿט ווערן דער רעטער גערעכט פֿאַר

זען לויט מיט געדענקטס טעפּטער.

לויט דערצען — צוויי דינגען די ווינער

דינגס הערן זיך געוואַנדט אימטער וויל

פֿון שלאָף סמאָלענסקען מיט אין

RZYCHOD | m-c | Cena | Saldo na | 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 | Razem | Uwagi

161281

-131-

אַנדערע וועלן ~~[illegible]~~ קומען קיין ווין; זייער כּוונה
איז געווען: שפּעטער [illegible] זיך, איבער [illegible] [illegible]
צו און דער [illegible] [illegible] צו זיין [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ווערן.
סאָציאַליסטן האָט קיין קלאָרער תשובה [illegible]
דעמאָלט נאָך ניט געווען.
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] צו ווערן)
[illegible] וועלן זיך דינען [illegible]
1874 צו פּסח [illegible] [illegible], [illegible] פון ברעסלויער
סעמינאַר, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] „השחר", מיט אַן אַנדערער
וועלן קומען קיין ברעסלוי און וועלן דער
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
סעמינאַר, [illegible] [illegible] „[illegible] [illegible]
ראַבינער".
[illegible] [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible]
זיך אויך דעם [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] פון [illegible] [illegible]
פון [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

461

[illegible]

-32-

ווי דערציילט איז דער שמועס פֿון
די דרײַ געווען [illegible] דיספוט וואס [illegible]
[illegible] מיט פסח הגדה־מען, האָבן געפֿירט
[illegible] חסידים. [illegible], [illegible] מתנגדים,
האָט פֿאַרטיידיקט [illegible] דעם [illegible]
[illegible]; [illegible] חסיד — דעם [illegible]
רבין, ר' [illegible] = [illegible].
די [illegible] צווישן [illegible] מיט ר' =
[illegible] [illegible] וואס — [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] = [illegible]; פֿאַר
[illegible] [illegible] די דרײַ [illegible] [illegible]
[illegible] צו [illegible] דאָס [illegible] [illegible] דער
[illegible] [illegible], מיט [illegible] [illegible] =
[illegible] [illegible] [illegible] די „[illegible] - [illegible] =
[illegible]" מיט [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].
~~און [illegible] פֿון די דרײַ האָט דער~~
[illegible] - [illegible] [illegible] [illegible] =
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] =
[illegible] פֿון [illegible] [illegible] ([illegible] [illegible]),
[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]),
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

161282

II

אין אַ בריוו צו דיר פֿון 25 מײַ, 1947,
ווי ניגער דאַנקט דיר. פֿאַר דײַנע
אָנפֿאַרמערקונגען און הערות וועגן
"י.מ." דיך, פֿאָרט דאַרף ניגער אָפּשרײַ=
בן צוויי דינג אין "רעכ״ט", אָפּשטעלן=
דיך דאָרט, מײַנט ניגער, איך אײַנ=
טערעסאַנטע פּראָבלעמען באַטרעפֿנדיק
וועגן דיר: "שפּאַנונג" ... איך פֿון ליב
מאָדע-מאַטעריאַל: וואָס איך פֿאַרגלײַך מיט
דעם אַרבעט אַז דער ציל איז אַ
דעם ראַבינער (אַנטקעגנשטעלן דאָרט
י. ניגער) פֿון דינס רעדן, דאָס איז פֿאַלש
נאָר אומער, וואָס איז וויכטיק פֿאַר איך דאָ
דאַרפֿן שרײַבן נשמה": דאָס איז
דער ~~[illegible]~~ ווערטער, הערשט אָקסטע דיר."
~~[illegible]~~ וואָס איך הער - שפּעט ני=
מער וועלכער איז צײַן גרויס-אַרט
אין װערטער, נאָך - טעמע, באַגרענעצט
וואָס איז אין דערמאָנט דערמאָנטע,
האָסט מען מיך נישט באַרעכטיקן, אָבער

№ porz.	ROZCHÓD za m-c	Cena	Saldo na	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	Razem	№ porz.

161283 –133–

אין ברעסלאו, האבן, שיינענדיק, דייטשן שוואכע
פסיכאפאטישע [illegible], אים געראטן וואס-
מוזער די פֿערלאגן מעהאלאוו — די שטאט
פֿון זיינע שווערע [illegible] [illegible]
[illegible]
בעמיסן, דייטשן אין [illegible] [illegible] געווען
~~דין די געשוואגן מיט די הורעוואסטן,~~
ער איז פֿארבלונדזשעט אין מעהאלאוו, און
שפעטער אין טאנהויז פֿון די 80 - קע
שרעקלעכע [illegible] מיט דער משפּחה און
דער דרום-אוקראינישער שטאט, קיוו, ער
איז געוואָרן דורכגעפֿירט אין די הורעוואסן
(טעראר).

נאך דעם וואס איך האב פֿארט געדענק
הורעוואטישע טעאטער פֿארנעמען און מוזיקע
לערשע אויסהאלטונג קיין פאריז; דייטשן, וו
די טעם דער דארט, שוין פֿאר אונדז דעם
פּערוזשע אַ סך ברוו, אבער מיר שאדט צו דערמאנען
וואס זיין לערע. אנשטאט דער לערנ, רעדט
~~ער ווי אלע, פֿאר אים אַ פּראָמעטער~~
געוואָרט; דאס איז וואכזאמקייט געווען די אָרגאנישע
פֿון זיינע געפֿילן, וואס ווען זיי האט ער
אין די דרוו גענומען שפּילנדיק
קאמפּאן [illegible]. מיר האבן נאך די דאזיקע
~~[illegible]~~

Razem Uwagi

אין זיין שרייבן, ווען דיניזאן איז שוין
1886 געווען אין ווארשע, האט
ער נאך אלץ געדענקט פּסח רודערמאנען.
די ווינער צייט איז רודערמאן, נאך שרי-
[illegible] אין שווערע לערנען =
[illegible] [illegible] - [illegible] און
[illegible] פֿון [illegible], [illegible] קיין
ווארשע [illegible], דא, אין ווארשע,
איז ער [illegible] קראנק געווארן און
[illegible] [illegible] [illegible] און
זיינע [illegible] ווען רודערמאנס טויט
אין ווארשע, וואס האט דיניזאן
[illegible] [illegible], און די [illegible]
[illegible] [illegible] דיניזאנס [illegible],
[illegible], [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] - [illegible] [illegible]
[illegible], וואס איז [illegible] [illegible]
[illegible] פֿון דער [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], נור [illegible]
די דיניזאנס [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] פֿון [illegible]
אין [illegible] [illegible] [illegible]
וואס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
דיניזאנס [illegible] [illegible]
[illegible]" (זע „די [illegible] [illegible],
I, זז' 81–90)

161284 -134-

טעאַטער וועגן פּערעצן, אין קענטיקע אַרטיקלען
ווײַל זייער עצם מהות איז וועגן דעם, אַז לײַ
ענען־ ווי דערציִען געהאָלפֿן־ געוווּנען
~~[illegible]~~ „רעאַליסטישע פֿון אַ ~~[illegible]~~ שמועסן אָנגעווינקטן
מיר־ענגל" אין דורכגעזאָגן.

~~און דערצו וואָס ערשט קריטיק זיך באַטאָנט~~
טעאַטער איז פֿון פּערעצן זײַן מהלכים.
~~[illegible]~~ דורכגעזאָגט ערשטנס רעזשיסאָר אַלס
אור צוזאַמענער איז געוואָרן די באַוואוסטע
צו פֿאַרלאָזן ~~[illegible]~~ די שטאָט; ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
זײַן קאַמפּאָזיציע מיט סימבאָליזירונגען
אין רעזשירונג.
באַזונדערס טעאַטער אין און ~~[illegible]~~ אַנגעוויזן
מיט אויך העכער־מאָמענטן איז דער פּונקט פֿון דורכ=
באַנג ~~[illegible]~~ ערשטער ליניע:
נאָכדעם ווי באַוועגונג הינטער־וועלטלעכע טעאַטער
האָט זיך אָנגעהערט פֿון ווײַן־פּערעץ, האָט
מען די נאַטירלעך, גענומען ~~[illegible]~~ באַזונדער שפּעטער
פּאַסטעכער; דורכגעגאַנגען עולם — דערציילט צוזאַמען
~~האָט, וואָס שפּעטער רוי די פּאַרטרעט־וועלטישע~~
אין הויז, וואָס באַגלייטער און נייַלעבן פּערעצן
~~[illegible]~~ און דורכגעפֿירטער באַוועגונג
אין ווײַזן אַ שוידער פֿאַר דער רחמנות־וקודה.
די כּלה עולם — דערציילט צוזאַמען־ווערט
~~[illegible]~~ פֿונדערווײַטנס צו עולם, ווי צו שוין געוויזענעם

RZYCHÓD

Cena

Saldo na m-c

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15

Razem

Uwagi

161285 — 135 —

ליטעריר :
— זינט, ווען ליטעריר, צייכנט זיך פֿאַרנערט
מיין צוקערשטיקנס ניט" (טעטראַדן, ז' 76); —
די שוועריקייט: באַרעכטיקונג צווישן אונטערגאַנג
ווען אַ צייט ווען ~~[illegible]~~ דיניצקיס
ליטער דאָ צוויי געוויינטלעכע שולער ו
אין נייעם געוואַנט גאַנץ גרוס.
די אויפֿגאַבע פֿון ,,,דיניצקיס גורל" דער=
גרוואַרט" איז קלוגמאַנס דורך עטלעכע פֿעלן:
באַזונדערס טעאַטראַליש, מיט מזל, פֿאַרקנסט
געוואָרן מיט אייגן אַ פֿלומענקע, אַ נייער
וואָס געפֿינען זיך טאַקע פֿון ווילנע, דבורה
ראַמס אַ צוג. און דיניצקין — באַזונדערס דיכטער
איז "געפֿאַלן" קיין ווילנע ווען ראַפֿאָליטאַ
סינקעטער פֿון די הייזער־ווינקלען אויפֿגעראַמט)
ווען "דער חתונה" (ז' 76); —
~~[illegible]~~ דיכטער
קאָמפּאָזיטאָר פֿון ווילנע — באַזונדערס
איז דיניצקין דורך וואַסן גערעדט שוין קראַנק
זיך רעדט די דאָזיקע קראַנק איז געווען
אַ ראַנג לעבעט פֿון דיניצקיס שעפֿערישער אַרבעט
אויסער ליטער=אַרבעט איז צוויי ווען ליגן!
אַ ליטער, וואָס האָט אונדז אַזוי געשאַפֿן
דיניצקיס באַזונדערער אין געוויסן אין געפֿילן

161286 - 136 -

טשופּען, ווינטעלעכן עקספּערימענט און זיין סינטעז:
אינטעגראַל פֿאַר אים און זיינע אַרבעטער האָבן גרויסן

שטער רײַמאַן:

שוין אַלס רעקאָנוואַלעסצענט האָט דינעזאָן
מיטגעאַרבעט אין פּאָזען קוים דערנאָכער
סימעאָנער שאָפֿירן) ,,אַלס דער אַרמער רײַכער''
(צו אונדז); דאָס איז ווי געזאָגט, ,,שאָסנע'':
פֿאַלן גערעכט אין אומהיילבאַר פֿאַרנעם ווען 1877.
דינעזאָן האָט זיך אין זיינע דריי צו פּסח
דערמאָנען געקלאַגט אויף זיין שווערן גאַסטן)
מאָגן, אויף זיין ,,אַנשטאָרבנקייט מיט זיך
אַרום אים אויף זיין שווערמוטיקן לעבן''.
ווי האָט זיך פֿאַרגעמעסט דינעזאָנס ערשטער
פּראָזאַיִשער ראָמאַן מיט געוויסע האַרמאָנישע
טשאַראַקטער.
~~ווי געזאָגט~~ — דינעזאָן איז זיין גאַנץ לעבן
פֿאַרבליבן אַ בחור; און ~~אַלע זיינע~~ זיינע ערשטע
דערמאָנען אים אין אַלע זיינע שפּעטערדיקע
ווערקן = פּאָעטישע געשטאַלטן פֿון דער ליבע
האָט געפֿונען די ערשטע טאָג פֿון דער
בעזער ניט-צו-דערלאַנגען ניט מיינער לעבן.
אַלע ~~אַלע~~ ווייזן ~~[illegible]~~ פֿון אים אין זיין
ניט דערגרייכט, דינעזאָנס פֿאַרהאַלטונג מיט
שפּעטער אין שפּעטערדיקן לעבן. ער האָט

אויך דעם ערט איז פּאַסיג צו דערמאָנען
די אין אַרטיקל פֿון ש. גינזבורגס אַ בריוו
צו מיר (פֿון לענינגראַד, ס.ס.ס.ר., דעם 20
דעצעמבער, 1935); פֿונעם בריוו דערוויסן
מיר זיך עטלעכע אינטערעסאַנטע פּרטים
וועגן דינעזאָנס פּאַרטנער; וועגן זיין ערשטן
יונגן בריוו: ,,ער (דינעזאָן) איז געווען פֿאַר-
ליבט אין סטעפּאַנס האַלבשוועסטער (אַ שוועסטער פֿון
,,Гершона Баданеса''
דעם ווילנער משכּיל און פּעדאַגאָג אין ווילנע
[illegible] דאָס ערשטע — שרייבט ש. גינזבורג —
איז געווען, ווי אים, אַלס [illegible] און [illegible]
טער פֿון די תורה-וויסנשאַפֿט, פֿלעגט אָנקומען
צו פֿאָרן זיין חתונה פֿאַר איר. זי האָט שפּע-
טער חתונה — געהאַט מיט איין אַ קרעמער,
דרײַ רעגן. ווי האָבן געשריבן ניט גליקלעך,
און שפּעטער זיך געגט. זי איז געווען אַ מלמד
קענטין (אַ שוועסטער פֿון דער בעראָמטער ווילנע
צו אין פּערוג), און פֿון דעם [illegible] ער
[illegible] מיט [illegible] ווייל ווען
זי האָט [illegible] דערמאָנונגען. קיין [illegible]
מיט גינזבורגן צו — האָט זי ניט געהאַט, ער
[illegible] איז געווען אַ [illegible]. ער האָט זי וויזן
די [illegible] ווען [illegible] אין פּעטערבורג.
אין יאָר 1918 [illegible] האָט זי זיך אין
פּעטערבורג גענומען דאָס לעבן, [illegible]
[illegible]''.

[illegible]

№ porz.	ROZCHÓD za m-c	Cena	Saldo na	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		Razem	№ porz.

161287 — 137 —

געלערנטע בחורים = אין צײַט פֿון זײַנע ניט־אויסגע=
לערנטע מיטלערנער ~~[illegible]~~ אין פּאַטערלאַנד ניט=
פֿעלן האָבן באַקומען זײער אויסבילדונג אין
די פּראָווינציעלע [illegible] צו פּאַריז און אין פֿרעמדע,
און דער פֿאַרבינדונגשאַפֿט מיט פּראַקטיק און אין
דער צײַט פֿאַר ~~[illegible]~~ [illegible] ותלמוד
אין דער צײַט פֿון דער וועלט־מלחמה,
אין די לעצטע רעשטן פֿון זײער לעבן).

ווען באַקענטע נאָך אין פֿרעמדע ~~[illegible]~~ אין דיני=
צײַטונג לערן פֿון פּאָליטישע כאַראַקטער.
נאָך די פּאָגראָמען, וואָס זײַנען אויסגע=
בראָכן אין קיעוו אין 1881 און זיך ~~[illegible]~~
בלאָטע [illegible] אויפֿן אַנדערע דרכים=
[illegible]; נאָך די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] השׂכּלה מיט די פּאָגראָמען
האָט [illegible] גענייעט [illegible] צו פֿאַר
[illegible] זיך [illegible] [illegible] צײַט די [illegible]
[illegible], אין [illegible]. [illegible]
(משנתרומ) פֿאַר די פּאָגראָמען ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
[illegible] אין קיעוו, זײַנען [illegible] אלס משפּיע
אין שפּעטער [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] צײַט [illegible] [illegible]
פֿון זײַנע [illegible].
[illegible] פֿון [illegible] צײַט האָבן [illegible] [illegible]

ZYCHÓD m-c | Cena | Saldo na 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 | Razem | Uwagi

161288 -138-

די דוני צײַטונג פֿון צײַניש ריכטונג, מיטער [illegible];

די בריוו-[illegible] פֿון מאָהילעוו — ערשטער פֿון

5-טן אַפּריל ~~1881~~ דער צווייטער — פֿון 11-טן

מײַ, 1881. (די מאַנוסקריפּטן = [illegible]

[illegible], נומ' 864,863);

דער דערמאָנטער קרײַז מיטער [illegible] מיט

דוני-צײַטונגען אויפֿמערקזאַם אין די בריוו און זײַן

[illegible] פֿון [illegible] אין דרוקער [illegible]

קרײַז אין [illegible], וחזקתו שמואלישן אין מאָהילעוו.

וחזקתו שמואלישן — [illegible] מיטער [illegible] —

דערמאָנט תמיד דוני צײַטונג [illegible], [illegible]

[illegible] די [illegible], וואָס צײַטונג [illegible]

[illegible] אין פֿאַר די [illegible]

און דער [illegible] פֿון דער צײַטונג „[illegible]

וש"וכו'; עבֿר ~~דער~~ דעם [illegible] פֿון די

בריוו [illegible] [illegible], וואָס וועגן [illegible]

[illegible] מיטער [illegible]. [illegible] —

אין דעם דערמאָנטן שמואלישן [illegible]

[illegible], וואָס [illegible], [illegible]

[illegible] אין גלות

[illegible] פֿון [illegible] בריוו,

זײַנען די קאָרידאָרן שטאַרק פֿאַרשמוציקט
געווען אין דעם, דורכגייען נעבן דעם שוואַך
אָננעמען. באַגרונד שרײַבט חנופֿה דיך אַ לאַנג
הערבאָס צו דורכגייענדע: „אַזוי (אינעם) ווי די באַנדיט
געטאָן גרויס אין דער נאַכט איז גרויס אַ
צוגעפּאַסט צו זיי (להבֿדיל משה רבינו), דערווײַל
האָבן מײַנע ברידער געפֿונען חן אין זייערע אויגן,
קינדערשפּיל מאַכן״ ש.ע.״
~~באַגריסט~~ שלעכט באַגרונד פֿאַר דורכגייענדע, איר
זאָלט זיך, אויבן ווען אַהין קומען דאָרטן, שטאַרק
באַשפּעטן, קומען משה רבינו, דאָך קריגן, די צו שלאָגן
דאָרטן שטאַרק מיט בלאָזן אַלץ איז זייער
וואָס זיך געפֿינען, זאָלן, מיט מזל, דערפֿאַן
אָנהייבן צו זינגען.
ער איז ניט גערעכט, די האָט דורכגייען באַגריסט
זיין פֿאַר די פֿאַרשן אַפּגעריסן דיך די עלטערן,
קומען דווקא. די האָט ~~אַ~~ ער באַגרונד ס
שטאַרק = פּראָפֿעסאָר גענומען די רעדאַקטאָרן.
וועגן זיך - ניט, דורכגייען איז צופֿול
געווען אויפֿן טרויסט פֿון זייער שטאָט
לערט, איר זאָלט זיך קענען ~~אַ~~ פֿאַרשטיין
מיט דער „שמעק = גרויל״ זאָגט מיר אַז עס
פֿאַרגעלט ווערט.

פֿיג

די לויט דז בעדענטסטער קען פֿאַרמענט ווערן
פֿאַרענדערט עטוואָס אין דוגעצאַנס לעבן:
מיט פֿאָרצײַכענונג
ווינטשער ראַזע זיך ... פֿון רעגע לעבן –
פּרצה בעהויפּטונג אַז „אין זײַן פֿערזענלעכן לעבן
האָט ער (דוגעצאַן) ורענטוק, (מיר) קיין רעגע
ניט געהאַט.״ ווען מען קען דאָס, שוין וויכטיק אַנרופֿן
דשמען די שׂנאה ... פֿאַרגעסן אויף וואָס זיי האָבן מיט ... אַ ...
... 1969 ... פֿון ... מאַנט זײַן ... .

דער דרוטער ווירטועלער עטעם אין דוגעצאַנס געשטאַלט
לעבן איז זײַן באַשײַנונג מיט ~~...~~ בײַם באַוואוסטן ווידער
השׂגה-שאַפֿער און ווירט, י. א. זוך; די דאָזיקע באַשײַנונג
האָט גענומען אויף דוגעצאַנען און דער ... וואָס ער
איז געוואָרן א ווידער שאַפֿער; די דעטער פֿון דוגעצאַנס
בעוויזט שאַפֿט פֿעלט זיך דוגעצאַנען מיט דער דעטער, ...
... ער האָט אויסגעשאַפֿן זײַן טראַגישע דראַמע ...
„בעון צרות״ – ... יאָר 1874.

טאָרן ניט אויסגעלאָזן, אַז דוגעצאַן האָט זײַן טראַגישע ווערק
און ווידער געשאַפֿן אַנדערע ... פֿון ... מיט ...
ווערן געשטאַנען, וואָס זײַנען געווען און אויסדרוק פֿון
דער צײַט ווען ... זיך פֿאַרשאַרפֿט דער קאַמף
צווישן די פֿאַנאַטישער עטער און ווירט פּראָגרעסיווע
... ווען ... פֿון ... אַז ...
... ניט אַזוי ... הוים ...

... און דער גרויסער וועלט = ... ווערט
... צו ... און די ...־... צו״
... פֿון די ...

טראַנספּאָרטן פֿון דער היים; אויפֿן קאַנאַל=באַנען פֿון
לעמבערג און קראָקעווער צווישן זיי האָבן ניט ווייניק קרבנות
פֿון גרויסע צדיקים; סטודענטן טרעפֿן, זיי שטאַרבן פֿאַלנדיק
אויפֿגעלעבטערט - ווערן פֿון די צעהאַקטע מערדער, וואָס די ווענט, אויך,
בערגס מויער פֿאַלט באַשאַפֿן אַלס פּראָטעסט קעגן
די מאָרד, וואָס האָבן די נאַציסט ~~דער~~ די פֿאַרבונדן
דעם גרויל מיט נאָט-פֿאַרזאָרגט פֿאַרטשעפּעט, סטודענטן אויך
טרעפֿן, ווערן דער פֿאַראַמטעטן ניט אויסהערן דעם דער
פֿון די ~~[illegible]~~ "װעדערשפּאַניק" קונסטער אין פֿעלדן פֿאַר
דער פֿלאָט. "דער דײַטשער העסטאַטוס = דער שמאָטעשער
קאַמף צווישן עטלעכע און וואָגן דער אין די רעוואָלוציע=
נערוועס 70-קייר ווערן אין געווען צו דעם קרעמער,
קאָמוניסט שטאַט פֿאַר אומעט השפּלה = שפּעטער;
דער ~~[illegible]~~ רעגל = שרעקלעכער שטעט, גענומען פֿון
דער ווערקל ... , פֿלינק דורך, פֿאַר ... פֿון ~~[illegible]~~
אַרויסגעוואָרפֿן די השפּלה = פּראָנצופֿן אין דעם גאַנס
ווען נאָר דער ..., וואַרשעווער ..., ... און עמוט
אויסדרוק צו דעם קאַמפֿ ... השפּלה = פּעטעס ~~[illegible]~~
דעם רעגע פֿונעם טויט, ... ~~[illegible]~~
דור.

און רעזולטאַט פֿון שווערן, פֿאַרבאָטענעם קאַמף,
וואָס דער ... דורכן הייט ~~[illegible]~~ אַלס
... ~~[illegible]~~ ...
פֿאַרט אין מאַכה לויט מיט די גבורות און
מיט פֿאַנטאַזיע קלאַר; פֿון די קאַמפֿ...=

161292 — 142 —

דורכן אַרויסטרעטן [illegible] אויפֿן טראַגישן פֿעלד,
האָט אויך דוניעצקי זיך גענומען צו שרײַבן זײַן טראַגעדיע
~~דערציילונג „[illegible]", די [illegible] דערציילונג,~~
~~ווי [illegible]~~ דער טיטל פֿון דער דאָזיקער דערציילונג
אַנטהאַלט דעם ייִדישן [illegible] דוניעצקי, די דער-
ציילונג האָט געדאַרפֿט זײַן אַן אָפּשפּיגל פֿונעם
קאַמף צווישן די פֿאַשיסטישע מערדער און די אומ-
באַהאָלפֿענע, ניט-צוגעגרייטע [illegible] ~~[illegible]~~ (מיר
[illegible] אין באַשרײַבונג אויף די [illegible], וואָס
דאָרט זענען [illegible] אין פֿאַשיסטישע [illegible]
[illegible] אויך פֿון דער וועלט...
[eingefügt: און [illegible] פֿון דער הכנה להשמדה]
~~די~~ די דאָזיקע טעמע איז באַהאַנדלט געוואָרן, [illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ צו מען האָט גוט [illegible] איר
[illegible]" ~~[illegible]~~ צו זײַן.

„~~[illegible] זײַן טראַגעדיע~~ אין [illegible] די [illegible], אין
דער [illegible], פֿון 25-טן מײַ, 1941 — שרײַבט דוניעצקי:
„מײַן טראַגישע ווערק, וואָס איך האָב געשריבן [illegible]
פֿון [illegible] האָט געטראָגן דעם נאָמען „בין צרות", [illegible]
„אַ שפּיגל פֿאַר ייִדישע טעאַטער קראַמערקעס אין
[illegible]" (ז' „[illegible]", נ"י, 23.5.1929)
~~[illegible] די זײַן פֿון ניט-[illegible] [illegible]~~
פֿאַקטיש אָבער, איז דוניעצקיס אין זײַן טראַגישן ווערק
~~[illegible] [illegible]~~
פֿון די ~~[illegible]~~ „ייִדישע טעאַטער, קראַמערקעס
אין [illegible]" אין [illegible] ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~
אין זײַנע [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
האָט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
אין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
אין [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]...!"

1864
56
= 8

36
22
99 + 74 + 32 + 35 + 83
28

99
74
32
35
83

323

פּערזענלעך קענען די פּאָעטישע מײַסטערן, וואָס זײַנען גערעכט
זייערע קונסטס טעמאַטיק.
~~דאָסטאָיעווסקיס שווערסטע [illegible] [illegible] B [illegible]~~
אַז דעם ראָמאַן האָט ער געשריבן, ווען ער איז אַלט-
געווען קנאַפּ 18 יאָר; ~~וואָס [illegible]~~ ווען ער מיט ~~[illegible]~~
זיך דערמאָנען, ווי דאָסטאָיעווסקי איז געוואָרן [illegible]
אין 1856 [illegible] = [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible] יאָר, ווען
ער האָט "[illegible]" [illegible] ער [illegible] ראָמאַן, [illegible]
אָנגענומען דאָס יאָר ~~1873~~ ~~1874~~ 1874—; [illegible] דאָס
איז [illegible]; דער ראָמאַן איז ~~[illegible]~~ פֿאַרפֿאַסט
געוואָרן אין 1876, אין 1877 ~~[illegible]~~
האָט [illegible] דאָסטאָיעווסקי, אין [illegible], [illegible]
אין [illegible] דער [illegible]; [illegible] ווער
האָט די [illegible] דאָס ווערק [illegible].
[illegible] מיר [illegible] זיך [illegible] אין 13 ~~דאָסטאָיעווסקי~~
דער [illegible] דאָסטאָיעווסקיס מיט [illegible]
אין ווילנע, אין 1877.

161294

מאָרשעט (דוואָרעץ)

מיר מוזן דאָ דערמאָנען ~~[illegible]~~ בריוו, וואָס דוני
האָט אין 1909 געשריבן צו זיין פֿריינטן
מאָרשעט, ~~[illegible]~~ ווערשעווער (~~[illegible]~~)
פֿון דער אָנגעזעענער משפּחה פֿון [illegible]
טווערסקי, הרב טווערסקי (ז.) אויך דוני
געפֿונען איז ~~[illegible]~~ אַ בריוו אין אים
קאַרטאָן פֿון אונדזער מאָרשעט טווערסקי -
די בריוו זיינען אַדרעסירט פֿון שפּאָרגאַו
~~(1909)~~ [illegible] די [illegible] (1909 -
די בריוו זיינען געשריבן [illegible]
[illegible] פֿון [illegible] 1912
24 [illegible] 1912 [illegible] 8 [illegible]
[illegible] איז [illegible] דוני [illegible]
[illegible] געפֿונען [illegible] פֿון זיין [illegible]
1929, 1928 - 1927
האָט זיך [illegible] פֿון [illegible]
13 [illegible] בריוו [illegible] מאָרשעט (פֿסח, חנוכּה) [illegible]
בריוו פֿון ווערשע (פֿסח, חנוכּה) [illegible]
[illegible]
[illegible] ""פֿריינט"" וואָס האָט [illegible]
[illegible]
13 [illegible] ""פֿריינט"".
[illegible]
[illegible]
מאָרשעט בריוו צו דוני - דוני [illegible]
[illegible] בריוו: ""[illegible]
[illegible] נשמות"" [illegible]
[illegible] נשמה [illegible]
""מיר איז [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
13 [illegible]
[illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ משפּחה [illegible]
13 ~~[illegible]~~ די בריוו [illegible]
[illegible]
מאָרשעט האָט דוני [illegible]
בריוו ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible]
[illegible] ""[illegible]"". [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] 1909 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] (""[illegible]"", 1929, ז' 65)

1913 [illegible] 25, [illegible] פֿון שפּאַנדאַו
א) [illegible] בריוו פֿון [illegible]
[illegible]
[illegible] בריוו [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] ""[illegible]"", וואָס די בריוו האָט [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

בערל באַרימט געווען גאָט מיט דעם אײגענעם דערציִ=

לער און זײַט א בעל־נסיון און דערפֿאַר ניט אויסגעוואָרצלט

און אויסגעדרונגען שטאַרק פֿון די קלאַנגען און געשטאַלט

אונזער אָרעמקײט, ווען איך זײַט געווען און געווען

דינען קענער זײַן, אויף איר וואָס איר האָבן קלאַנג מאַכן

א שוואַכער די דײַטשע פֿראַגן".

ווײַטער קומען צוויי ניטערס [?] בר־ווי „די דײַטשיקע

פֿראַגן" וואָס הײַנט א שײַכות צו דורכס דורכשטודירן,

צו דער באַשטימונג פֿון „המון = עם" צו די דײַטשע

בורגער, צו דורכס באַטײליקן דעם פֿאָלק, צו מאַכן, צו

זײַן פֿאַרזאַמלער לעבן, צעפּראָטשעט א.א.וו.

ניזשער באַשרײַבט דעם בר־ווי זײַנעם עלוי:

„איר האָט זיך ניט באַשטאַנען, וואָס פֿאַר א תורה

איר וועט מיר טאָן, ווען איר וועט מיר ענטפֿערן... אויף

די דײַטשע פֿראַגע. איר וואָסטאַן — גאָט מויל צו־

וו [illegible] עס איז אונזער חלומות לוטערקײט.

וואָל מיטן [illegible] סדרות און השירות, מיט

מען לערנען די תורה שבע"ל=פּה"! (מאַנוסקריפּט)=

ערבות [illegible], [illegible] 1257];

אַזוי וואָס און אַזוי פֿון הײַנט ניזשער גײַסטיקן פֿון

דײַטשלאַנד „תורה שבע"ל־פּה".

דײַטשלאַנד האָט זיך, וויל זײַן שוואַכער איז געווען,

אַפֿגעטאָן און דער קשיא מיט א לשון בר־ווי,

וואָס ניזשער האָט צוויש אַנטשפּרעכן דײַטשלאַנדס

בר־ווי, פֿאַקט טעמפּעראַמענט און דער נײַ־וואַקם

161297

צוגאב: בראוו מיט מורגנשטערן.

די הויסטערנסטע סענטימענטאַלישע זייט
אין דער קראַנקהייטשאַפטער באַטעמפּטע:
מוזם דוכ: פערגרעסערטע צווייער קלומערס
און א ~~בראַוו~~גרויסן, ניט־דורכגעטראַכטעס:
בעזעם, 8־צייטיקן בראַוו צו 13
דער ציילטער מורגנטער, זון ווער.
טבת תשעה ... תרס״ט (1909)
אין ניפוק
~~רעגנט~~ בראוו דער זוין מיר וואָרנט:
איז שווינדל בהסום וויגן דער
מורגנשטערן, וואָס מיט איר הייסט
דוכ: אַלץ שיינקום און לעבנשפּעט:
ליך = הויס קאַרטאָפּעלדערט. דוכ:
לעצט און סוף פון דעם בראַוו
גרויסן מורגנס גליט, טייערע[ר]
שוועסטער, דער ״ליכטער בוינטלען־
... אין די ליכט קעמפער אור...״
כוונגען וויגן די קינדער וואַכטלעך
אירצט
דוכ: צווייטערטענדיגע ~~ער דורך~~
ארטיקולירט
וואָס איר גיט איז דין שוואַנגעלע:
ליכט. דוכ: ~~[illegible]~~ שפּין העצלין
~~[illegible]~~ ק
~~[illegible]~~ קומען ביינטלעך ס
שטיל
גוטער ״... איך וועלט טעמפּלונג
ט און, ווען דאָס צייט איר נאָך שמעט
באַשערט זיין שלום צו אַלן״.
כדי צו פאַרשטיין אַן גוט דעם
טראַגישן זין פון די שורות איז
נייטיק צו זאָגן, אַז דעם טאָג, צו 13

161298

דערמאָנען מיך אַז ווען דונ' האָט
זיין בריוו געשריבן, איז ער
שוין געווען מער ווי אַ ק[illegible]
~~[illegible]~~ חמושיק.
~~[illegible] בריוו~~ אַ געוויסער [illegible]
בריוו לייענט זיך אַלס בולע באַמערקונג
אַז די פֿרוי, וואָס מוז איר האָט
דונ' געפֿאָרט זיין אַ לייענער [illegible]:
~~[illegible]~~ פּראָטעסט צוזאַמען קערעס פֿענאָמען [illegible]
~~[illegible]~~ לנחק = נחומל.
~~[illegible]~~ רעגנט זיך בריוו, און דער
סימן [illegible] זעט בעט דונ' האָט
זיין "השפּה רפה" גרויסן דעם באַווייז
לנחק = נחומל. וואָסן מען ניט ווי
איז ער געווען, צו [illegible] אין
אַנדערער, מיט ווערטער בודריוו =
[illegible] איז געווען אַ [illegible]
פֿאַרמעטערישן. דער אַנדערער בריוו,
וואָס איז אויסגעוואַקסן מיט [illegible]
טער לוח שטיין אין [illegible] =
[illegible] סענטימענטאַלן ווי,
איז געשריבן אין אַ ~~[illegible]~~
[illegible] ~~[illegible]~~ זיין פֿאַר =
[illegible]. פֿונעם בריוו
איז [illegible] צו פֿילן, אַז די
[illegible] פֿרויען "מ" ווי דונ'. [illegible]
צו אין דער בריוו = [illegible], איז
געווען [illegible] אין [illegible]
פֿון דונ' [illegible] פֿאַרשפּעטיקטער
תשובה און איר [illegible]
פֿאַר [illegible] בריוו [illegible] אויך. דונ'
פֿאַרענטפֿערט זיך [illegible] וואָס
ער איז אויך אַ פּאָר טעג געווען
פֿאַרהאַלטן אין [illegible], און
מען האָט אים ניט [illegible]
~~[illegible]~~ דונ' [illegible] צו [illegible]
זיין בריוו [illegible] און [illegible]
~~[illegible]~~
פֿ[illegible] [illegible], [illegible] ~~[illegible]~~

161299

אויטוסטנישער טײַטל: „בויטערניש
איז מײַן אָטעמט". „נײַן־מײַן
געהאָלדענע זוסט לויגט מאָראַלט —
שוועבה דון. — ... ניט בויטערניש
איז זייער אָטעמט ... , נאָר אַן
בויטערנישעטער שטונדע אין אויסגע־
ווערט איז די זוסט, שפּעט נשמה
שווערט". די סוכה פֿון פֿאַרדעמע־
נער „בויטערנישן", זיצל, ווייל דון.
שורות פֿון ברווו, שפּעטן אין
~~[illegible]~~ שלעכטע, אַנדערע זעלבסט גוטע
מענטשן", נאָר ער, דון, גלויבן
~~[illegible]~~ גערירט ניט אין ווערט קרומער
צו זײַ ניט גערירן). „נאָר גאָטס,
נאָר טרויסט אין טרײַהײט איז
פֿון מײַן חבֿרה פֿאַר זיך"; דון.
פֿאַרענטפֿערט זיך וויל ער איז ניט
אויסן גיווען אונדז זען ברווו צו
פֿאַרשטאַנען איר וואָטשקע ער העט
גלויז פֿאַרגעסן ~~[illegible] פֿאַר~~ וועמ
~~פֿאַר~~ פֿאַרזויפֿטער נאַכט, וואָסמען
פֿאַר [illegible] שוועבן צו שפּיל
*שמעטערלינג [illegible] מענטש די איל
~~[illegible]~~ אַז הערצן לוויער,
ניט פֿעסטשטעלן אין וואָס *סטיל
באַשאַפֿונג די אַמפֿאַרזוכטע(וואַ)ל
אין דון. ברווו: „מיר מוזן זיך אַז
דערטערשטן (ווײַזעלוס) פֿון דעם
וואָס ער אַלץ שוועבט ווײַטער דעם
(נמלטק): „איך האָב געזען, ניט וויסנ־
דיק אין ניט פֿינצטערניק, צו דער אומג־
פֿולטער מאָס נײַען טרעפֿן [illegible]
געסן". אין וואָס די „שווערפֿעלט
מאָס" באַשאַפֿונג. ווײַסן אַז, לוויר,
ווידער ניט. פּונקט ברווו איז צו
פֿון אַ טרעגעריש מענטש, וואָס
ניט אין דער דערצייל מענטשעס.
דון: שמעטערלינגערט ניט אָטעמען

IV 161296

אין ברוו, ווי דער בערגעלסאָן
זעען לייענער אין אַ שאַפֿערישן
ניט גאַנץ אַ גאַנצן "שאַרפֿזיכטיקן
אָנשטייער — אויך ער דערזעט צו זײַן
פֿאַר אים. זעען אַז דאָס דאָזיקע
אַ פֿעלד פֿון אַ רעאַליסטישן
קעגנזײַן = פֿאַרשטעלן דעם גרויסן?
דער. דערציילט פֿון מאָראַליש ברוו:
"וואָס איז פֿאַרשטאַנדיקער אויף
אין פֿאַרגעס ניט פֿאַרשטיין". און
מיט אַלץ דער דערציילער אומפֿאַרשטאַנד:
ניט ער, וועמען ניט פֿאַרשטאַנען
אומפֿאַרשטאַנד אַלץ "ווייט" שטעקט
שפּיל דער טראַגישער רעזשיסאָר
פֿון דערציילערס מאָמענט. קלאָר איז דאָ
ווי מאָראַל איז פֿאַר מיר צוגעפּאַסט,
אומבאַוווּסטזיניקער בלויז דער. באַ:
צום צו שאַפֿן. אַבער די דערציילונג
פֿאַרהויכטיקע פּאָעטישע ברוין:
פֿאַרהאַלטענע לעגט זיך שטאָלץ
וועלכער דערציילט מיט דעם אַלץ,
וואָס ברוו פֿילט אין דער קאַטעגאָריע
דערפֿון, אויך קלאָר איז ניט [illegible]
אָרגאַניש געזאָגט לעבנס־שטאַפּל
בויען פֿון דער ווייט, ניט די מאָמענטן
שאַרף, פּשוט, נאַטירלעכער סענטימענט.
פֿאַר מאָראַל צווישן דעם. ברוו
דער מקור פֿון "טרויסט" באַוווּסטזיניק
אין כּוחות צעלאָזט (דעם) שווער
באַטער שווײַגן צו מערסטנס"
אין פֿאַר דערציילונג צווישן לעבנס=
לעבנס ברוו "טרויעריקער מענטש
טרייסטנדיק אין באַטײַטיקן",
וואָס איז לויטערע נשמה שוין
דורך די "ברוווטיקע" צו אים.
דער באַנד איז דער [illegible]
פֿאַרמענטשלעכטער און אַנדערער דערציילער.
(דין = ערב ווי ווײַט וווּ
ד' פּעסאַך)

אין ערגעץ פון בערן (שווייץ), דעם 2-טן עפּריל,
1911 – ווענדט זיך יענער צו דינעלעך) ~~[illegible]~~ טער [illegible]
45 ל' אום ערלויבעניש מיט נפּעולות, דערגעטסן ווען
דורך פערזענלעכקייט און שאַפן.
יענער האָט געשטעלט די גרויטע גרעסטערע
קריטיש = הויפּטצוועק ארבעט ווען דיך. ... ועלעה
ווי איר האָט דורכן גיריכט פערזענלעכן – שאַפונג
יענער אין זיין גרויל – ... און זעט דאָך

Wir stehen auf und gehen zwischen den Platanen entlang dem Ausgang zu. Die Sonne spielt in den Blättern und flirrt über unsere Gesichter. Es ist alles so unwirklich - das, was wir sprechen und die weiche warme Luft des Spätsommers, die Amseln und der kalte Hauch der Erinnerung.

"Was machst du denn jetzt, Georg?" frage ich.

Er köpft im Weitergehen mit seinem Spazierstock die wolligen Schöpfe der Disteln. "Ich habe mir alles angesehen, Ernst - Berufe, Ideale, Politik; - aber ich passe in diesen Betrieb nicht hinein. Das ist da schon - überall Schieberei, Mißtrauen, Gleichgültigkeit und grenzenloser Egoismus -"

Ich bin etwas erschöpft vom Gehen, und wir setzen uns am Klosterberg auf eine Bank.

Die Türme der Stadt schimmern grün, die Dächer rauchen, und silbern zieht der Dampf aus den Schornsteinen. Georg deutet hinunter: "Wie Spinnen lauern sie da in ihren Büros, ihren Läden, ihren Berufen, jeder bereit, den andern auszusaugen. Und was hängt noch sonst alles über ihnen, - Familien, Vereine, Behörden, Gesetze, Staat! Ein Spinnennetz über dem andern! Gewiß, man kann das Leben nennen und stolz darauf sein, vierzig Jahre darunter herumzukriechen. Aber ich habe im Felde gelernt, daß Zeit für das Leben kein Maßstab ist. Wozu soll ich also vierzig Jahre absteigen? Jahrelang habe ich alles auf eine Karte gesetzt, und der Einsatz war immer das Leben; - jetzt kann ich nicht um Pfennige und kleine Fortschritte spielen."

"Du warst im letzten Jahr nicht mehr im Graben, Georg," sage ich, "bei den Fliegern mag das anders gewesen sein. Wir aber haben oft monatelang keinen einzigen Feind gesehen, wir waren nur

161302

Kanonenfutter. Da gab es nichts einzusetzen; - da gab es nur Warten, bis man seinen Schuß kriegte."

"Ich spreche ja nicht vom Kriege, Ernst - ich spreche von der Jugend und von der Kameradschaft -"

"Ja, das ist vorbei," sage ich.

"Wir haben wie im Treibhaus gelebt," sagt Georg nachdenklich. "Heute sind wir alte Leute. Aber es ist gut, wenn man Klarheit hat. Ich bedaure nichts. Ich schließe nur ab. Alle Wege sind mir verstellt. Es bliebe nur Vegetieren. Aber das will ich nicht. Ich will frei bleiben."

"Ach Georg," rufe ich, "was du sagst, ist ja ein Ende! Es muß aber doch auch für uns noch einen Anfang geben! Ich habe es heute gespürt. Ludwig wußte ihn, aber er war zu krank -"

Er legt mir den Arm um die Schultern. "Ja, ja - werde nur nützlich, Ernst -"

Ich lehne mich an ihn. "Wenn du es sagst, klingt es häßlich und fettig. Aber es muß dahinter noch eine Kameradschaft sein, von der wir jetzt noch nichts wissen."

Ich möchte ihm gern etwas von dem sagen, was ich vorhin auf der Wiese empfunden habe. Aber ich kann es nicht recht in Worte fassen.

Wir sitzen schweigend nebeneinander. "Was willst du denn wirklich jetzt machen, Georg?" frage ich nach einer Weile wieder.

Er lächelt nachdenklich. "Ich, Ernst? Ich bin nur durch ein Versehen nicht gefallen, - das macht mich etwas lächerlich."

Ich schiebe seine Hand weg und starre ihn an. Er

beruhigt mich. "Zunächst werde ich mal wieder ein bißchen wegfahren."

Er spielt mit seinem Sapzierstock und blickt lange vor sich hin. "Erinnerst du dich noch, was Giesecke einmal sagte? In der Anstalt droben? Nach Fleury wollte er - Zurück, weißt du. Er glaubte, daß es ihm helfen würde -"

Ich nicke. "Er ist immer noch da oben. Karl ist neulich bei ihm gewesen -"

Leise beginnt es zu wehen. Wir blicken auf die Stadt und die lange Reihe der Pappeln, unter denen wir früher Zelte gebaut und Indianer gespielt haben. Georg war immer der Anführer, und ich habe ihn geliebt, wie nur Knaben lieben können, die nichts davon ahnen.

Unsere Augen begegnen sich. "Old Shatterhand," sagt Georg leise und lächelt.

"Winnetou," antworte ich ebenso leise.

\+ +
\+

(327)

II.

Je näher der Tag der Verhandlung rückt, umso öfter denke ich an Albert. Und plötzlich, eines Tages, sehe ich klar und deutlich eine Lehmwand vor mir, eine Schießscharte, ein Gewehr mit Zielfernrohr und dahinter ein kalt lauerndes, gespanntes Gesicht: Bruno Mückenhaupt, den besten Scharfschützen des Bataillons, der nie vorbeitraf.

Ich springe auf; - ich muß sehen, was er macht, und wie er damit fertiggeworden ist.

Ein hohes Haus mit vielen Wohnungen. Die Treppen triefen vor Nässe. Es ist Sonnabend, und überall stehen Eimer, Schrubber und Frauen mit aufgesteckten Röcken herum.

Eine schrillende Klingel, die viel zu laut für die Tür ist. Zögernd öffnet jemand. Ich frage nach Bruno. Die Frau läßt mich eintreten. Mückenhaupt sitzt in Hemdsärmeln auf dem Boden und spielt mit seiner Tochter, einem Mädchen von ungefähr fünf Jahren, strohblond, mit einer großen, blauen Schleife im Haar. Er hat ihr aus Silberpapier einen Fluß über den Teppich gelegt und Papierschiffchen darauf gesetzt. Einige davon haben Wattebäuschchen angesteckt, das sind die Dampfer, und kleine Celluloidpuppen fahren darin mit. Bruno raucht behaglich eine mittellange Pfeife. Auf dem Porzellankopf ist das Bild eines knieend schießenden Soldaten mit der Umschrift: Ueb Aug und Hand fürs Vaterland!

"Sieh, Ernst," sagt Bruno, gibt dem Mädchen einen Klaps und läßt es allein weiterspielen. Wir gehen in die gute Stube. Sofa und Stühle sind aus rotem Plüsch, gehäkelte Schonerdeckchen liegen auf den Lehnen, und der Fußboden ist so glatt gebohnert,

וועגן דאַנטעס ניט-געדרוקטע ווערק ;

161305

צווישן דאַנטעס פֿאַרלוירענע כּתבֿים האָבן מיר געפֿונען

טרוי ניט-געדרוקטע דערציילונגען, וועגן וואַרשעווער

ברל וואַקס (II ט.יאָ, נסוק פֿישלען) ... גרויסער

דערציי אין שטעטל ווי די העלדן זײַנען אָדם, חוה,

גאָט, דער דערציי "כּלומרשט חבֿה תּחיה" ... טייוול

פֿון ... געפֿינט זיך אין ... ... אין ... יונגען

מיט אַ מיטשעפּלערבעטן

די געדרוקטע דערציי האָט דאַנטע געשריבן אין ק.ג.ווו.

און די גאַנצע ווערק טרעטן אַרויס אויפֿן פֿון דער

משה לוויאר פּראָזע, וואָס דאַנטע האָט ניט לאַנג

פֿאַרלאָזן; דער פֿון ווערטער אין מיט תּורה, דער

וויגעלהאָם". דאַנטע האָט די געדרוקטע ווערק געשריבן

נאָך זײַן פֿון משה לוויאר געזעץ־ווערטער

לערנען אין דער פֿאַרלאַנג, דער האָט געשריבן

פֿאַרבלײַבט פֿון שטעטל אין נאָך ... ווי

דער וועלט דערמאָנט געוואָלט פֿאַרשוידן זײַנען

נאָך ... (...) וואָס זײַנען אויפֿגעריסן געוואָרן

דורך דער טרעפֿונגען לויט משה לוויאר. פֿאַר

וואָס זײַנען די געדרוקטע ווערק פֿאַרבליבן ניט-גע-

דרוקט ווײַט אונדז? ... דאַנטע האָט ווי

... דורך ... ...

... ... די ... ...

... ... (...) זײַנען שוין די ...

II

טראָץ אַלע שטערן, וואָס דער אַלטער
פּאָליצײַ[illegible] (מיניסטער) זשאַנדאַרמער געווען ניט
אָנגעשטרענגט, דאָס איז געווען די דירעקטע וועג
די [illegible] [illegible] האָט זיך א [illegible] מענטשלעכע
אַלע שווער אויסגעשטעלט און [illegible] פון
קאָנסולאַט. [illegible]. אַזוי אַלע זײַנען דאָך
ווערן פּאָליטיש ניט [illegible] [illegible]
האָט זײַנע פּראָגראַם [illegible] [illegible] טערמינאַל:
שוין [illegible] [illegible], די וועט
האָט געשפּילט [illegible] [illegible], דערביי האָט ער
האָט זיך געהאַט [illegible] [illegible] פּאָליטיק
[illegible], אין [illegible] ניט אויסגעשלאָסן, [illegible]
דאָרט האָט זײַנע [illegible] [illegible] אים [illegible]
[illegible] פון [illegible] פון [illegible] פּראָטעסט, [illegible] [illegible]
[illegible] — [illegible] צו זײַן געווען
זײַנע [illegible]. [illegible] [illegible] (10 דעצעמבער
1902) האָט [illegible] [illegible] [illegible]: ... די
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]...
[illegible] [illegible] [illegible]... [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] צו [illegible]!!

161306

צווישן דײַנע פֿאַרבלײַבענע פּתרום און ווײַט = שרײַבן געפֿונען

זײַן ~~[illegible]~~ דײַן „נס"-געדרוקטער

פֿאַרצײכענונג אין שטאָט. דער בחור = זע דײַן 98 + 1 + [illegible]

31 + 11 + 36 + 36.

אױסגעװײנטשן די דײַטשע פֿאַרצײכענונג פֿון גרויסן אַ גרויסן

אינטערנאַציאָנאַל דאָס איז די ~~אױפֿגעטרענטע~~ פֿאַרצ[illegible]

מען טרעגט" ~~וואָס דײַן~~ האָט געשריבן גלײַך

נײַ „השערות והנימוקים"; פֿון דעם, וואָס מיר

האָבן מיר אױסגעװײנט, אַז זיך טאַקע

רעזשיסטרירן די קאָנפֿעסיע, ~~און~~ דער אָנהײב

און די אױסגאַבע פֿון דער פֿאַרצײכענונג

~~[illegible]~~: לערנ

די טעמע פֿון דער פֿאַרצײכענונג [illegible]

השאלה, ~~און~~ [illegible] מיטלערן און מיטן שלום

פֿאָנעטיק, דיר פֿאַר בודלענג גרויט, ואױפֿקלערונג

און פֿרײַע, „נס"-באַצײכענונג געפֿונען.

אױפֿן פֿון אַ רעכט [illegible] משפּחה

און שאלה שולדער דונק טעורע צווישן פֿור [illegible],

אױפֿקלערט ומענן = רעכט מענטשן און די עולם

שטערונג, פֿון שיין ומטרוגיס וואָס ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ נישט גריגעמען.

רבותים ערן אַלע, עדיר פֿעולשאַפֿט" ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ פֿאַשן גרעסטן גבור

99
36
36
11
31

213

:

ג) אין רעדע איז וועגן דובנאָווס הויך אויך דער פּראָבלעם
פון דער נאַציאָנאַלער יידישער דערציִונג, אַז כּדאַי זיך
בּיסל בּרייטער אָפּצושטעלן אויף זיין דעפיניטיווער שטעל:
סיי כּדאַי חוץ דער עלעמענטאַרער דערציִונג דער הויך אויך דער
לויט צו דער ראָלע פון דער העברעישער יידישער אָפּ=
מיטלערער בילדונגס-אַנשטאַלטן און ערשטן ווערדיינונג פון
אחד העם, וואָס קומט צום אויסדרוק אין זיין אַרטיקל „די
יידישע טעמפּער" געדרוקט אין „פריינד", 1905 (מור
געדרוקט פּנים בּוך „זכרונות און הערות", וואַרשע,
1928);—

רעדנדיק וועגן דער ~~[illegible]~~ פאַרהעלטעניש פון דער העברעישער יידישער
מיטלערער בילדונגס-אַנשטאַלט צום יידישן פאָלק = טייער
האָט דובנאָוו אין אויג די טיפּיש-נאַציאָנאַלע צו הייזערן זיין אַנטי=
אַסימילאַציאָנס שטעלונג; דובנאָוו זעט ניט די עקזיסטענציעלע
שטעלונג=פּאָליטישע און קולטורעלע זייט פון דער אַסי=
מילאַציע, ער זעט אין דער אַסימילאַציע ניט קיין באַוויזן
עקאָנאָמישן פּראָגרעס, נאָר אַ ניט-פּאָזיטיוון מאָראַלישן און נאַציאָנאַלן
פּסיכאָלאָגישן מאָמענט. און זיין בּאַזונדער-נאַציאָנאַלער
שטימע צו דער אַסימילאַציע איז דובנאָוו גענוג שאַרף
און קאָנסעקווענט. אונטער אויסגעדריקט אַרטיקל „...
דובנאָוו האָט פאָרמולירט זיין ~~[illegible]~~ פּראָטעסט וואָס אין
סוף-ערשט וועט שטעלן צו דער אַסימילאַציע, שווערט
ער: „... גלות און ~~[illegible]~~ אויף עפּעס פאַרקנעכטעטע
יידישע נשמות (אויף די אַסימילאַנטן — מ.נ.), וואָס אויף
גלייכער-קרעניק. און ערנסטן פאַל קען איך זיי

2) זײ פֿאַרשפּאַרן, אָבער ניט באַלעבעדיקן זײ און ניט װעלן
זײ אויסגעלייזן און װאָס איך האָב גערופֿן „אויסדערװײלונג" („װנכרו:
נורא און גלות", ר. 224); דוגמאַן אין אויסדערװײלונג, אַז
די שאַרף פֿון דער אַסימילאַציע באַשטײט ניט אין אַסימילירטן
גרויסן גלויבן, נאָר אין דעם סאָציאַל=פּאָליטישן און
אָרגאַניזאַציאָנעלן באַנדן, װאָס האַלט אויס און װאַקלט זיך די
אַסימילאַציע, נאָר — אין דער פֿאַרקרימטער ~~[illegible]~~ סאָציאַלער
פֿון ייִדישן פֿאָלק אין גלות. װערן ייִדישע נשמות הערט
דער ייִדישער גלות געמאַכט פֿאַר קיִלוקעס? — ~~[illegible]~~
~~דוגמאַ~~ שװײַגט ~~[illegible]~~ אויס דוגמאַן מיט פֿאַרדראָס (דערצײלט);
= ניט זײַענדיק קײן פֿאַרטײדיקער, װײַל ניט דוגמאַן קײן מאָל =
פֿאַר װי צו לויבן די אַסימילאַציע=פּראָבלעם, ער
לײגט די פּראָבלעם הענגען אין דער לופֿטן; אונטער צײלן
אַרטיקל װי ער רעדט װעגן ~~די [illegible]~~ די גרויסע
נשמה=װערט=באַדױערלעכע פֿאַרדינסטן פֿון געהאַלטענע
טאַטעטער=לעבעלעך, רעדט ער אַרויס אויפֿגעװאַכטע געדאַנקען,
אַז זײ, די טאַטעטער=לעבעלעך, זײַנען געװאָרן אין אַנטי=
אַסימילאַנטיש=פֿאַרקטער אונדז דער ייִדישער גײַסט. פֿאַר
דוגמאַן איז גענוג נאָך אין ישׂראל װידער ייִדישער
גבור צו ~~[illegible]~~ אַנדערע גלות=פֿאַרדינס טאַטעטער=
לעבעלעך, דערפֿאַר דאָס פּונקטלעך „װדי" און זיך,
ער צײלט ~~[illegible]~~ מיטן אויספֿורעמען אַ גאַנץ, ניט פֿאַרגעסן
לעבער צו קומען צו פּהאַנטאָ / די אַסימילאַציע...
— (ני ~~[illegible]~~ טער ר.)

1) שפּעטער דערציילן בלויז וועגן דער אינדיאַנער-דערציילונג

דורך אויסדריקן זיינע א לעבן ברוו צו זיין פריינדליך מוראַל,

וואָס ... האָט פאַרעפנטלעכט אַנעם שטער ... "פּנים"

161311

1929, ז"ז. 66-67; דערציילן האָט געשילדערט צו א "נאַטורליס=

טישע דערציילונג" פון יענעם דור; "נאַטורליסטישע דערציילונג – שווערט

ער שאַפן דערמאָנט ברוו – ווען ער דאָ דערלעבט און שוועריק

דערציילונג, וואָס מאַטערן זיינע פּאַרשוינען צו גרינגע ...

רונד, דאָס קוויטש צו זיין ניט פרעמד בלייבן. און דאָס

– שווערט דערציילן וועגטער, די נאַטורליסטישע נאַטורעלע

דערציילונג, וואָס האָט די מענטשן ניט-נאָר מיט בלוט =פּש=

וואַנדערשאַפט אַליין, נאָר אויך מיט צוזאַמען טראַדיציאָנעלער פּש=

וואַנדערשאַפט. קען דען א מענטש – פרעמד דערציילן און זיין

ברוו – זיך גרויס פילן, ווען ער האָט קיין טראָפּן ווידעלע

דערציילונג ניט געהערט און זיין קינדהייט און קיין ווידעש

וואונדער ניט געלערנט אין זיין לאַנד? פרעמד און אַ ניט-

נאַטורליך – אַזוי דערציילן – קומט אויף זיין דערמאָנ=

הייט מיט זיינע ווידערשע מאַטערן, דאָס מוזיקאַלן ווערט

ניט וויכטיק, וואָס ווידעריקער איז ברור און וואָספּערע שפּ=

כות זיינע מאַטערן און קרובים האָבן צו דער ניט=בא=

כז) קינסטלער־װיסנשאַפֿטלעכע... קײן נחת — שפּעטער װײַטער

דינעזאָן — קײנעם װעלכער אַטערן נישט האָבן פֿון זעלבער

קינסטלער, װײַל די אַטערן זײַנען נישט דערצױגן פֿון זײַער 161312

קינדהײט אָן [struck] אין דער ייִדישער קולטור און װעלט — אַנ־

שױנענדיק, װאָס זײ האָבן זיך אױך קינסטלער דערצױגן".

דינעזאָן װײַזט נישט צו קײן קאָנקרעטע דערציִונגס־פּראָגראַם;

די דערציִונג — די ייִדישע, די נאַציאָנאַלע — ~~[struck]~~ בלײַבט בײַ אים

אין אַבסטראַקטן, אומקלאָרן זין; די נאַטורלעכע (ייִדישע) דער־

ציִונג" ~~[struck]~~ באַזונדערס ~~[struck]~~ אױף די " דערצױגענע פֿון שפּראַך
(די אין אַ פּראַקטישער װעלט און ...)

~~[struck]~~ קולטור — טראַדיציאָנעלע קײן רעזולטאַט, פּראַקטישע פֿאָרמען

~~[struck]~~, די טראַדיציאָנעלע ייִדישע דערציִונג

איז בײַ אים אַ מין נאַציאָנאַל־טראַדיציאָנעלע קאָנסטרוקציע.

די דערציִונגס־פּראָבלעם װאָס דינעזאָן האָט ~~[struck]~~

שטאַרק באַשעפֿטיקט דינעזאָנען, "דאָס איז — שפּעטער אונדז

געװאָרן קלאָר — די אױטאָריטעט װײַט אין אונדזער חדר

פּעדאַגאָגן = אָט, װאָס האָט מיר, װי ... נאַציאָנאַלע ...

װי"; דינעזאָן האָט דעם ברױט צו זײַן פֿרײַנד מוסרדיק

מיטשוורן און נאָר 1909, זײַן, װען ער זײַן פֿרײַנד

פּרץ געשטאָרבן אין ... די טראַגעדיע

פֿון שמד און אַסימילאַציע, און ... פֿון דער

ייִדישער משפּחה — טראַדיציאָנעלע ~~[struck]~~ האָט די דערציִונגס־

פּראָבלעם ~~[struck]~~ אין דינעזאָנס ... ראָמאַנען

באַקומען װיכטיקער אָרט.

~~אונדז ... ברױט ... דינעזאָן:~~

~~... די ... פֿון דער אַסימילאַציע~~ און ...

~~דינעזאָן ... דעם אַסימילאַציע ...~~

פֿון דער אַסימילאַציע נישט דינעזאָן אַלײן און דער שמד...

161313

באַציונג צו די משפּחות:

דוניעווסקיס באַציונג צו דעם געוויינלעכן משפּחהשן טיפּ איז געווען
ענטשידן נעגאַטיוו; ער האָט געלאַכט איבער די משפּחות, ווי איבער בעלי-מלא-
כה, ווי איבער שוסטער, וואָס בעטן זיך אין זייער שוסטער מיט אַנדערע:
באַלעבאַטישע ווירקונגסלאָזע מלאכה=פֿרעסן... ווי עס פּאַסט אַ ווי-
עס פּאַסט ניט!" שוסטער פֿון אַן אויפֿגעפֿרוכטערן טיפּ איז
דאָך אים געווען דער קנאַפּער צוגעפּאַסט ווייסער פּראָבע (מאַקסימום)
משפּחה-לעבן; אמת, ער האָט אויך זיין מזל אויך געקלערט
ווי אויך מלאכה, נאָר אים האָט ער געלאַכט; און זיין ווערטער
אין "Гореженство" האָט ער געזען ווידעם אומגליק מיט:
לעבן אויסדרוק פֿון זיין אונטערוואַרפֿונג אונטער נשמה (פֿון)
זיין פּאָסטן געווען אין זיין שטעטל, זיין אויפֿגעהערן
באַזונדערן ... זיך צו דעם אָרט" — ווי האָט
דוניעווסקי געשריבן אין אַ בריוו צו 13 יאָר אַלט (ווייסט,
פּעטערבורג, 1909), דעם געוועזענעם רבי פֿון פּעטערבורג
דער "פֿריינד" און ~~דעם ...~~ פֿון "פּעטערבורגער..." [פּעטערבורגער האָטעל ...]
אונטער זײַן ... דוניעווסקיס נעגאַטיווע
שטעלונג צו דעם ווייניק אָרדנונג, ווי ער שפּעטער, נאָכפֿאָלגנדיק
טיפּ משפּחה-לעבן - פּראָגראַם צו ... משפּחות פֿון וואַנדער-
חדר, די חדרים פֿון ... אַהבה, יהודה ... ווער שפּעטער
סטודענטן..."; דער דאָזיקער טיפּ משפּחה האָט, ווי
דוניעווסקי ניט געהאַט "חן" ... פֿאַר זיך... און
איבער אַפֿילו אַ, ווייל זייער ... ווי אַ אינטימע
פֿאַרבינדונג געוויין, ווי ... ווי שמועס, איז עס
איז אַ חרפּה געווען צו אַנטלויפֿן. דאָס האָט

אַן אַנדערט פֿון זײַנע פֿאַרבלאָרענע פּתגמים
שפּירט דוני:
„איז דער מחדר אַן אַפּגעקלערטער,
אַ לשון-הקודש עם מלאָכה = שפּיגנער..., און
ער זײַן... אָט אַן אינטעליגענטער, האָט נאַטיר-
לעכט, פֿאַרלאָזנט הכבוד פֿון אינטעליגענץ
גראַפּראָקע פֿון דער הויך אַנטלויפֿן,
וואָס איז ניט געוון מחדר..."
ווי שפּעטער האָט דוני אַנטשטעלט
זײַן ווערטער-קן צו די טאַטער, אַ לשון-
קודש = שפּיגער; דער גאַנצער ווערטער-
איז געווען אַן אויסדרוק פֿון זיין „גע-
נישט קאָמפּלימענט", וואָס פֿון אים האָט
דוני אַ סך לאָנג געלאַכט.

II

161314

שפּראַך-אינסטינקט דערציִען װאָלט ער זײַן נײַגעריק אױפֿן דרױ-
„השפה הנפה השונדה המחודה", װען מען דאַרף צוגעבן אַ װאָ-
דעם?! דאָס שטערט די בעגריף אַ שמועס אין שוקן, אָדער
כּל-ישׂראל ליטעראַטור פֿון „יִדישן טאָג" אין אַ רעגירונגס-
שולע, אָדער געלערנט װערט אין קורס חסר ישיבה, אָדער
קײן אַנאַלפֿאַבעטער מלמד ניט צו בלײַבן, װאָס איז דער
אױסדרוק גענומען פֿון דעם טעם, װאָס מיר פֿאַרשטײען איצט
אונטער דעם נאָמען „משפּחה-לשון". — קלאָרע נשמהלעך,
מיט קלאָרע אָנשפּאָרן, אינטערעסאַנטע... אָדער ניט פֿאַר
אונדזער פֿאָלק, ניט פֿאַר אונדזערע אײגענע קינדער אָפֿילו,
אױך אונדזער אײגנס העברעיִש (קאָנע) – שלעכטס דערציִען װאָלט ער-
הערן װי ... געשריגן, װי אַ, אַ אַן אײנציקן... װאָס האָבן
װי פֿײַסט דערגרײכן 13 אונדזער אײגנאַרטיק פֿאָלק, צו זײַן
פֿאַרפֿעסטיקן אײגענעם תחום, פֿון װעלכן װי האָבן זיך געריסן
מיט אַלע כּוחות... פֿאַרשנײַדן אים, דעם אײגענעם תחום די
מיט די אַלע רעכט װערן, װאָס מיר... נאָך לשנה
בלײַבן אין דעם תחום. אַז אין דעם תחום גלײַבן קען
אױסער לערנען װערן ועדרום אין ניט אונדזער װערטער
אונטער שװ... דאָס האָבן צו ניט געװאָרן אַנדערע
געהאַפֿט, אין דער פֿאַר אױך האָבן צו אַלע כּוחות
אונטערגעקומען, געבעטן די קינדער װערטער אױפֿגעשטאַנען
טראָגן אױך די חתונה אין צו אונטערזאָגן, געבעטן
דאָס װאָרט – פֿאַרטראַכט מחוץ לתחום..." (װאָס)
טראַכטנדיק האָבן דורך אַזױ...)

III 161315

אין זײַנע [illegible] ניט דובנאָוו האָט „התחיה" אויסדרוק [illegible]
האָט „דעם [illegible] פּאַראָלען ייִדיש תחיה", „דעם [illegible]
בראַכטן אויפֿגעלעבן תחיה פֿון [illegible] עפּאָכע אין לי=
טעראַטור, זײַנען געשאַפֿן אין זײַן [illegible] ניט [illegible] עפּאָכע=
שאַפֿנדע [illegible] גרויסער באַדײַטונג אין דער אַלמענטשלע=
כער געזעלשאַפֿט".

דאָס [illegible] איז געווען דובנאָווס באַציִונג צו די הערצליסטי=
שער [illegible]; אין דעם זין פֿון די לעצטע שורות,
וואָס מיר ברענגען פֿון זײַן בריוו, לויט אים איז דער
ווײַטערדיקער פּראָגראַמאַטישער [illegible] צווישן אים און ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible] זײַן. [illegible] באַדײַט
~~[illegible]~~ האָט דובנאָוו [illegible] אין [illegible] אויסצולעבן
אין אויפֿצובויען
דעם [illegible] ייִדישן תחיה, ניט בלויז זיך אַליין, נאָר „זײַנע
ניט אויפֿגעקלערטע ברידער אין ווײַטע [illegible]
אין [illegible]... [illegible] אין לויטער [illegible] דעם
[illegible] ייִדישן תחיה".
דובנאָוו האָט [illegible] די [illegible] צווישן [illegible]
[illegible] אין די [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]=
[illegible] פֿון דער [illegible], ווען ער האָט זײַן בריוו
[illegible]; דובנאָווס ~~[illegible]~~ [illegible] אין
[illegible] [illegible]; ער ווייס, אַז „[illegible] האָט
[illegible] געגלויבט, אַז די [illegible] פֿון די או=
מות העולם [illegible] [illegible] [illegible] דעם [illegible],
וואָס די אומות העולם גלויבן אין [illegible] [illegible] אין
[illegible] [illegible]. [illegible] האָט, לויט

IV 161316

דינעזאָנען, דערמאָנט זיך די פּאָעטן דעם דאָזיקן תהלים
צוזאָגן וועגן אין די אומות־העולם וואָס ~~[illegible]~~ לייגן אין
טומאה בענקשאַפט וועגן. „העלד", זאָגט דינעזאָן דאָ, וואָס מיר
שולן, לויבער, „יאָסעלע שפּערלינג"...

~~[illegible]~~ דער „יאָסעלע שפּערלינג" האָט באַשאַפֿט שטודיע/
דעם שנײַד־ווערמוטונג וואָס די דאָזיקע מאַכט האָט
אָנגעוויזן צו לאָזן אַרט פּעדאַגאָגישע = דערציִערישע צוועקן,
צו שטעלן דעם טעאַטער אויפֿבליִונג פֿון די כּלל־
אונטערדריקטע פֿאָלקס = מאַסן.

אַזוי האָט דינעזאָן פֿאַרשוועמענדט זײַן שטעלונג 13
די העברעיִשע משכּילים, נאָר באַמערקנדיק די ווינקל צווישן
זיי וואָס האָבן מיט זייערע שוידערן קעמפֿן זייער ערנסט.
איינער באַטראַכט „חכמה־געשטאַלט" האָט ~~[illegible]~~ באַקאַנט
דינעזאָנס „וואָקלענדיקער פּאָטערווענדונג" ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ אויסגעדריקט ווערט!
וובענדיק די „חכמה = געשטאַלט", האָט דינעזאָן אַליין ניט
באַמערקט, וואָס ער איז געשאַפֿן אין אַ סתירה; שוין
געוואָרן באַמערקט אויף דעם אין זײַן גרויל צו מיר:
„...די „חכמה־געשטאַלטן" זענען דאָך אין עולם נײַעם
— משכּילים, די בעסטע פּאָעטן פֿון דער השׂכּלה
רעטונג", דערמאָנט די פּאָעטן פֿון די ווינקלע משכּילים,
וואָס דינעזאָן האָט געשילדערט אין פּאָעזיעס.

צו ~~דער~~ השׂכּלה גופֿא; און עס זעצן דרײַ שווערע טר:

161317

~~די קללה~~ דאָס איז די קללה פֿון דער שמאָלער ה

השׂכּלה = דײַטש. אונזערע משׂכּילים הרבנים, די העברעיִש

שרײַבער און דיכטער... האָבן אַליין געמײַדט ייִדיש־שרײַבן,

גײַסטיק און מפֿלש געוואָרן מיט מורא און מיט דער

פֿײַנדער שמעקער לשון־הקודש „השׂפֿה הנפֿרה, הפּשוטה,

הרחוקה", און געווען אויגנס קונסטער האָבן זיי

אָפֿט אויף ייִדיש און נישט געלערנט. אַלץ – שווער

דײַטשיזם ווײַנען משפּט קונסטער, סמאָלענסקין, גאָרדאָן

ברנפֿ, סערבאַלאָס, און אַלע האָט און, ליבער, מײַן

קלוגער פּרץ, מיט זײַן רײן ייִדיש האָרטן, זײַ

זײַן (סאָלאָוויי־מינץ) אַלע געלערנט דײַטש, פּרענדווייל

און ענגליש, נאָר קײן ייִדיש נישט, און זײַן שוועריקע קונסטן

פֿון אַלץ, זײַן פֿאָטער האָט אין ייִדיש געשריבן אָפֿט

~~...~~ און שורה נישט אַרײַנגעוועבט"ן „פּנקס", 1929,

י. ...ן;

די סורה פֿון דער דײַטשער טראַגישער באַרשווע־

נײַע ענטש דענסצען און דער פֿאָלשער אײַנשטעלונג

פֿון דער השׂכּלה און אויך פֿאַן פֿון „נײַטאַר־

ליבער ייִדישער דיכטער" (גע־~~...~~פֿריער),

דאָס איז בכלל צו ברענגען דײַטשיזמען פּראָפּאָגאַנדע

אונטער דער השׂכּלה; און אין דער פֿון זײַן ערשט

צו ייִדישע שפּראַך אין וואָרט שווערער", און

„האָווע פֿרײַנד" I, 1888 – ~~שווער דײַטש~~ דײַטש...

ער רעדט דינעזאָן לעבעדיק וועגן דער השכלה; ער
161318
שרײַבט:
„יידישע השכלה איז אומגליקלעך, און פֿון זײַנע
פֿון ווערט — נאָר יידישע השכלה ניט די השכלה־חכמות.
די איז א ספּעציעלע [illegible] [illegible] דורך ניט
האָבן דעם געשמאַק ווערטער ווי מיר (משכילים — י.נ.)
שרײַבט וועגן דינעזאָן — וואָס, דערצו און מיר וויסן
וועגן אונזער שרײַבער ... מיר זײַנען ערבים זה בזה און
דאָס וואָס מיר טראָגן בחכמות — מיט אונזער השכלה
זײַנען מיר מחויב צו טאָן הײַנט פּראָפּאַגאַנדע [illegible]
מיט [illegible] ... ווי שרײַבט — זײַנען
פֿאַרלעגער קענען מיר דעם המון אײַנטיילן זײַן חלק
דעם און נחת־רוח, וואָס מיר האָבן, ווען ניט אין
דער שפּראַך, וואָס ער רעדט די גלויבסט, ווען ניט דורך...
שווער אים מיט זײַן לשון און ווערט, וואָס זײַנען
אים באַקאַנט און דורך קיין פֿאַרטײַטשער אונדז
דעם ניט האָבן". דאָס האָט דינעזאָן געשריבן און צו
דעם, ווען „שמענדריק" יידיש לשון, די [illegible] דרוקט צו
אַלס און זײַנע [illegible] „ און שמענדער [illegible]
„יידישעס טאָגבלאַט" (1910) האָט ניט ... [illegible])
געוואָרן, און שווער אויף יידיש צו אויסגעדריקט
און [illegible] חרפה געוואָרן".
אַזוי האָט דינעזאָן אויך אין דער השכלה געוואָלט
זען דעם גרויסן דעמאָקראַטישן [illegible] מיט דעם המון,
און ניט אין [illegible] באַווייזן.
ניט־קלענער קומט צום אויסדרוק דינעזאָנס נײַגונג
צו [illegible] צו דער [illegible] און זײַן [illegible]

פֿון אַרטיקל „הציוניזם=שלומיזם״, געדרוקט אין „דער וועג״

נומ׳ 21, ווי. 7-8, 1902, אונטערן פּסעוודאָנים

„ערבֿי״; כדי די באַפֿעסטיקן זיין געדאַנק וועגן דער נאַציאָנאַ=

נאַלער גלייכבאַרעכטיקונג און די נאַציאָנאַלן באַוווּסטזיין

פֿון ייִדישן פֿאָלק, פֿאַררופֿט זיך דובנאָוו אויף ~~איינעם~~ די

אַרטיקלען פֿון איינעם ה׳ נ״ס אין דער העברעיִשער פּרעסע

וועגן דער גאַליציִער פּראָבלעם; דער ה׳ נ״ס — שרייבט

דובנאָוו — באַמערקט אויך די פּאָזיציע(?) דעם ייִדישן נאַציאָנאַליזם

און באַטראַכטונג(?) מיט אַרטיקלען וועגן די אונטערשיד,

גלייכגעשטעלט(?) אין גאַליציע פּעטערבורג(?), ווען דער ...(?)

סוהאַט(?) זיך די דערמאָנטע פּאָלנישער אַנטי-העברעיִש(?)

נאַציאָנאַלע באַוועגונג.

דובנאָוו באַטראַכט(?) אין די אַרטיקלען אונטער דעם נאָמען

דובנאָוו איבערגעבט(?) די נאַציאָנאַלער באַוועגונג

אַז אין זייער איבערגאַנג(?) די נאַציאָנאַלער פֿאָרמולירונג(?)

האָט די דערמאָנטע פּאָלנישע פּרעסע פֿאַר אַלץ „ייִדישקייט״,

אָבער דאָרט(?) ליטעראַריש געשריבן(?), וואָס אונזער שפּראַך,

וואָס אונזער ליטעראַטור (און) דורך דעם אַרבעט(?)

דער — ייִדישע(?) זיי געוואָרן צו וואָס אונזער קולטור,

און דאָס איז האָט אַרבעט(?) געווען פֿאַרן, אַז זיי

זאָלן ווערן נאָר ווערן אַ פֿאָלק, ווי זיי זענען

עס היינטיקן טאָג״.

דובנאָוו ציטירט גרויסע שטיקן פֿון ה׳ נ״ס (נחום-

סאָקאָלאָוו) [illegible] 1911

[illegible] ~~[illegible]~~ ...וועגן... דובנאָוו, אַז ווען דערפֿון

„... [illegible] (1900) האָט ער דערט(?) [illegible]

„... [illegible] ... אונטערן פּסעוודאָנים „ערבֿי״ (זע

„...״, 1929, ז. 623-624)

161320

פֿון סאַבאָטאַזשניקעס.) אויפֿקלערן, ווי ס׳וואָרט באַשווערן דער
קאַמף פֿאַר נאַציאָנאַלער גלײַכבאַרעכטיקונג, וואָס די
אוקראַיִנישע פֿעדעראַליסטן, די שאָווינער, האָבן האַרטנעקיק
געפֿירט קעגן די אוקראַיִנער ס.ס.ר.; דינען דאָס
די באַווײַזן, אַז כדי די דערגרייכן נאַציאָנאַלע אומאָפּהענ=
גיקייט איז נויטיק פּאָגראָמען;
דינען דערמאָנט אויך געמאַכטע אויסצוגן פֿון דער
פּוילישער צײַטונג „געזעצטע וואַרשאַווער" (126) ווען
דעם נאַציאָנאַלן קאַמף אין אוקראַיִנע; די „געזעצטע וואַרש=
שאַווער" - באַשטימט זיך דינען די באַווײַזן - ווײַזט
אויך אין אויף דעם גרויסן מאַרטירער אין [illegible]
שוין, וואָס אוקראַיִנע לײַדט דורך דער (טעראָר) שלאַכט
מיט אוקראַיִנער, הײַנט פּאָליטיש זײַנען די אוקראַיִנער
אונטערגעדריקט פֿאַרבאָרגענער שלאַכט; די „געזעצטע וואַרש=
שאַווער" טראַנספֿאָרמירט דעם אינטערעס פֿון דער אוקראַיִנ=
נישער טעראָריסטן אויף די פּוילישע פֿאַרהאַלטענישן,
און קומט צום אויספֿיר, אַז „די פֿעלקער וועלן מיט ניט [illegible]
נאָר דאַן, ווען ס׳ איז אַנטוויקלט ~~זיך~~ זײַנע אייגענע קרעפֿטן,
זײַנע אייגענע געפֿילן, זײַן אייגענעם באַרעכטיקט
ט.ס.ס.ר. ~~[illegible]~~ דערצײלט פֿאַרמאָלט ניט אויס
דינען צו דעם טײַך ווען דער וואַרשאַווער קאָ=
מוניסטן; דער אַרטיקל אין „געזעצטע וואַרשאַווער"-
שטערט נר־ סוס אויך אינטערעסאַנט אונזער עלנט, ווען,
אויף אָפּגערעכנט געאָרדנטער פֿאַרוואָרלונג דורך דעם

17 161321

[illegible] אַלגעמיינע שרעק, אַלגעמיינע באַגײַסטערונג.
אינטערעסאַנט איז דענונציאַנס באַמערק אויפן אַדרעס פון
דער „געמיינטער"; ער שרײַבט: „דו וועסט ניט דערלעבן די
צײַטונג „נאַשע וואַרשאַווסקע", וואָס דרוקט [illegible]
און [illegible] קעגן דער עקזעקוטיווע און אַר=
לענד, ניט [illegible] געשיקט דורך [illegible] אויף
די (דער.) [illegible] אונטערגעהערט צו דעם לענד, און
וועלן [illegible]? געפונען איז - פֿרעגט [illegible] דענונציאַנ-
[illegible] און אַנדערע איבער, ווען די [illegible] גוטע וועלן ווערן?"..
[illegible] באַשפּיל ברענגט איך דענונציאַנט פֿון דער
[illegible] „[illegible] נאָוואָסטי"; דענונציאַנט דערציילט און [illegible]=
[illegible] האָט דער [illegible] לו=
[illegible] = פּראָפֿעסאָר, ו. [illegible], [illegible]
לעקציעס איבער דער [illegible] „[illegible]"!
נאָך דער 81 [illegible] לעקציע האָט אויף די [illegible]
[illegible] - [illegible]; דער
פּראָפֿ' איז [illegible] [illegible], און די
צײַטונג האָט אויף דעם באַמערקט: „ווי גרויס
קען זײַן [illegible] פֿון דער [illegible]"... [illegible]
[illegible] גרויסל [illegible] גרויסל [illegible]
און גרויסל [illegible]..."
דענונציאַנט [illegible]: אַלגעמיינע [illegible] וועלן
[illegible] פֿון דעם [illegible] פֿון דער רוס=
שער קלאַס. [illegible] - [illegible] - [illegible]
[illegible] און די [illegible] וואָס [illegible]

18

161322

האָבן פֿאַר אונדזער וועלט, ווי אַלץ פֿון דעם אונטערגאַנג
פֿון דעם אָדלער) די ווינדישע טאָרפּעדאָבאָטן וועלן האָבן
אָנגענומען אָדער אויסן-דרוקט אויך פֿאַרשלאָסענע קאַ=
טאַרעס און טאָרפּעדאָען [struck] רעקאָרד — מינ.) פֿאַר=
שטאָרן ווי שלאַכטשיפֿן וואַרן טאַנקער צייטונג".
אין יאַנואַר 23 פֿון יאָר "(ז. 8) האָט דעניץ /
וואָדערשטאַנד אויס די נאַכריכטן האָט צו באַקרעפֿטיקן
זײַן גאַנג ווי דער נאַציאָנאַלער גלייכבאַרעכטיקונג
און פֿאַרטיידיקונג קעגן דער פּוילישער טעמפּעראַמענט.
און אין אַרטיקל „דייטשלאַנד=שלאַכט" רעדט דעניץ
וועגן דער סיסטעם פֿון דער דײַטשישער פּאָליטיק
„השגחה" מיט פּוילן און די פּוילישע=דײַטשע פֿראַ=
גען — פּוילן און פֿאַרמײַדן".
דעניץ האָט זיך גענומען אויף די פֿאַרשידענע דיפּלאָ=
מאַטישע האַנדלונגען, וואָס די דײַטשע אַגענטן - פּאָליציי-
פּאָליטיק האָט אָנגעווענדט; די פּוילישע-פּרעסע — דער=
דאָפּלט דעניץ האָט אויפֿגעהערט א שרײַבער פֿון פּרע=
טענס [illegible] דער דײַטשישער אַרגומענט אויסגעצייכנטע=
פּאָליטיק; [struck] און דעניץ'ן, דעם לאַנדראַט — דעמאָקראַ=
טישן נאַציאָנאַליסט, האָבן דעם דײַטשישער פּראָטעסט
דערוועקט אויפֿגעוועקט און סימפּאַטיזירט די „איבערע=
דערציילט אין ווידערשפּרוך געלעבט אין נישט פּוילן".
דעניץ'ן דערפֿאַר און זײַן אַרטיקל דעם מאָל, וואָס
דער באַרימטער פּוילישער רעמאַנטיסט האָט
שענקעוויטש + האָט פּאָליטישער באַדײַטונג מיט
די דײַטשע רעפּרעסיעס; דעניץ'ן באַמערקט

9) משל: פֿערוואָס - שפּעט ער - פֿאַרגעסט דער גלעזער
[illegible]ער (סענטימענטאַליסט-מין) ווײַל מיט די אויגן
פֿון איין מענטש, וואָס דער קערשן (עם-משל) ווערט
צו דעם פּאָעט (אָדער עם-משל) הערט דער פּאָעט
ניט אויף [illegible] די ווײַסן און די רויטן [illegible]
טויער און שפּעט נאָך, ווײַל עס איז אַ הייזה, אַ [illegible]
ווען די טויער [illegible] אום די אויגנס ווערטער,
וואָס עס האָט געשטאָפּט דער קערשן? און
דונעצקיס פֿאָרמולירט:
„וואָס פֿאָלק פֿאָלט נאָר און שרײַט אויף דאָס (דינג?)
אומרעכט וואָס מאַכט אים נישט פֿון שמעקן, דאָס
דאָס אויגנס אומרעכט, טוט דאָס נישט פֿאָלק דעם
נאָך-שמעקן פֿאַר אים...“
אַזוי ווײַט דערגרייכט דונעצקיס נאַציאָנאַל=פּאָליטישער
קאַמף קעגן דער אַסימילאַציע און אַלע גלותים.
אַ שאָלעם צו דונעצקיס נאַציאָנאַליזם גייט און די [illegible]
נאַציאָנאַל-ליטעראַטור שטאַמען איז זיין שרײַבן
„שרײַבן-דערציילונגען“, אין נומ׳ 24 „דער ייד“, וואָס,
1902; דער ווערק איז אין ידות אויך די ~~נאַציאָנאַל~~
ליטעראַטור ~~[illegible]~~ און געפֿילן, וואָס האָבן דונעצקיס
באַהערשט אַ ווײַטער צײַט.
דונעצקיס הויפּט-מיט זיין ווערק איז אַ מין [illegible]
פֿאָלקספּראָזע ~~[illegible]~~ [illegible] איז
פֿאַרשידענע טראַדיציעס און לערנען גייט טעמען און
מאָטיוון [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

באַווײַזן דעם ערטער, וואו צום אויסדרוק דונעצקיס אומבאַגרענעצטער קאָנסערוואַטיזם,
זיין דורך [illegible] און [illegible] צו [illegible] און [illegible]
צו [illegible] (זע [illegible] ה״ס, תרס״ח) [illegible]
[illegible] (1922, ז׳ 350)

און סײַ די אָפּטימיסטן, און סײַ די פּעסימיסטן. די דאָזיקע
לאַגערס = פֿאָלקשאַפֿונג פֿאַרבינדט דינען מיט דער טראַ=

161324

דיציע ייִדישער געשיכטע ; די גלאָריפֿיצירטע פּעריאָדס
און ליבן פֿון ייִדיש פֿאָלק זײַנען, ווי די נײַע לאַגערן
די דרײַ גרויסע יום-טובֿים: פּסח, סוכּות, שבֿועות.
דינען אויך מיט (דאָרט) מתנות [illegible] = אויך רעליגיעזע=
רעליגיעזע כּוונות [illegible] די ייִדישע יום-טובֿים;
פֿאַר אונדז זײַנען די [illegible] יום-טובֿים לויט
עפּאָכן = סטאַנדאַרטס אויף טראַדיציע היסטאָריש
ווײַט פֿון ייִדיש פֿאָלק. „מיט — שווערט דינען —
דער רעליגיעזער ווי הערן זײַנע טויזנט .. „אַמאָל
און כּוונות און די יום-טובֿים, נאָר [illegible] (וואָס
איז דער מורה-מינו) טראַדיציאָנעלע כּוונות איז זײַנע
[illegible], נאָר ער זאָגט אַז און איז ווי נײַער
טראָגט פֿון עטלעכע פּאָעמע גלויבן; אַלס ווערן פֿאַרט
דינען וועלטלעכער זײַן נײַדערטיק — וואָס חוץ די (זאָגט?)
[illegible] איז אַלץ אַלץ אַנדער געוואָרן לויט אַלע טעמעס,
זײַנען מער און דעם פּסח, שבֿועות, אַלע סוכּות
אַלץ אַנדערע רויטע, ווערטער פֿאַרביק = יום-טובֿים..."
די ייִדישע [illegible] פֿאַרשטאַנען-געוואָרן די ייִדישע יום-טובֿים=
טובֿים דער פֿאָרט דינען די [illegible]
פֿינף, ער זאָגט: „וואָס ווען דאָס טאָג פֿאַר
[illegible] הערט ווידער אַן ... זײַנע ... מענטש כּוחות די
שפּור ... וואָס די טעלער און קדרנר דורכן
דאָס פֿאַר אַלע דער וועלט פֿון אַנדערע צוקונפֿט,

161325

ווי די ״ל״ נאָכן שלאָמעדורקן זיך אויף די ווײַסע וואַנט־טורעם,
ווערן אײַם זײַ געפֿינט זיך די געשוירטע פֿון אַלגעמיינער פֿאָלקס
געשטיינערהייט...״

~~דער~~ אַזוי געשטאַלטיקטע אַרויסגעוויזן פּראָטעסט האָט
די מאַכט אין ~~...~~ דער גרופּע און ווײַטער שוואַכע
פֿונקטירט, שוואַרצער ~~...~~ טײַך פֿון דער
געשלאָגענער רעוואָלוציע, נאָך דער ערשטער
רוסישער רעוואָלוציע, אין 1905.
~~...~~ און גאַנצע טעג
טעראָריסטן, געדענקען און אויסגעפֿירן וויגן ווײַטער
דערציילונג, וויגן ווײַסע נעלסאָנען קאַמף ט.ט.וו.ט.ט.
האָט דורכגעבן, אין די לעצטע דערציילונג וואָס פֿון זיי
~~...~~ גערן ~~...~~ נאָך באַמערקט דעם ערשטן ~~...~~
כּוח פֿון מיט ווײַס אַרבעטער־קלאַס, וואָס האָט
זיך מיט זײַן געלונגענע געזעלשאַפֿט און
~~...~~ סאָציאַל = פּאָליטישע באַוועגונג אין אַנדערע
געשטאַלט ~~...~~ דעם אַנטי־סעמיטיזם אין דער סאָציאַל=
לעבן, אין די ~~...~~ (1907 יאָר.) פֿיל=
דערגייך זײַן געקומען נאָך מיט די ווײַסע וואַנט=טורעם,
נאָך מיט סאָציאַליזם...

161326

[illegible] הויך אויף דער דערציילונג פון
ווײַל וועגן דער ווײַט דערציילן אַרויס אין זײַן
אַרטיקל „צוואַנציק יאָר נאָכדעם", אין „דער וועג",
נומ׳ 19, 1902, יאַנ׳ 8-טן; אין דעם אַרטיקל,
געדרוקט אונטער פּסעוודאָנים „נרא" (ניט די חברה
אויף ז׳ 5) שטעלט ער דערציילן אַפּ אין דער
שווערער דערציילונגס-פּראָבלעם, וואָס משטערט
די עלטערן, ער זאָגט: „דערציילן די אָבסטראַקטע
דינען קינדער אויף דעם אופן, ווי אונזערע
עלטערן און עלטער-עלטערן האָבן אין
זייערע דינען זייערע קינדער דערצויגן, קענען
מיר איצטער אוממעגלעך, וואָס לעבן מיט דער דעה
ניט מיט..." שווערע עלטערן-השׂגות דערציילן-
פּערזאָנען צו אונז נסיונות. ווײַטערגייענדיק
באַמערקט ער קלוגע דערציילונגס ווײַטערע
רונדן ער שווערט: די אומזיכערע וועגן
פּרנסות צווינגען די עלטערן די פּראַקטיק
צו וועגן אונזערער דערציילונג, מיט 20, 30
יאָר צוריק האָט אַן אָפּגעקלערטער טאַטע גע-
לערנט השׂכּלה אויף דעם (דער?) גימנאַזיע —
תכלית. שוין איז עס אַפּילו דער אוניווערזיטעט
ניט גדולות די [illegible]... אויסערדעם איז דער
דאָקטער די דער אַמעריקאַנער אין דער אוניווערז
[illegible] אַ שווערער... „וואָס טוט מען האָבן
מיט וועלכע קינדער? — פּרובט דערציילן ער,
[illegible] פון זיי [illegible] לערנען סוחרים, גלח-
[illegible] פּערזאָן — [illegible] ער [illegible] — [illegible]
[illegible] פון דעם און [illegible]
אויך דער וועלכער [illegible]
דערציילן איז פאַר אַ פּראָדוקטי-
ווער דערציילונג פון יענע וועלכע דאָ; ער
פּערזאָנען, [illegible] דעם וועלכן קינדער-
[illegible], ניט מיר — [illegible] — ער —
[illegible] פאַר [illegible]. ער-
שווערט ער [illegible] — דער [illegible]
[illegible] פון בעל-מלאכה איז ניט אין דער [illegible]
[illegible] אָפּגעקלערטער דאַרף ניט פון [illegible]
[illegible] און [illegible] אין [illegible], ווי...
מיט 50 יאָר צוריק; דערציילן [illegible] וחלילה
[illegible] די [illegible] [illegible] [illegible].

דאס דאָקומענט דעם לעצטן, וואָס וועט זיך
ניט איבערשרײַבן ווײַל, ניט אין [illegible])
געשעכה". אָרעמע קינדער וועלן אָרגאַ-
ניזירן [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
ניט ניט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
קאָן לויט, [illegible] [illegible] [illegible] פֿון,
פֿון דער אַרבעט; דאס נעמט זיך פֿון דעם,
וואָס זייער ניט קאָן גאָר [illegible]
דער אויף דער [illegible] גאַס. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ דינען זיי דאָקומענטן אַ וויכטי-
קע [illegible] אין נומער 15 "[illegible]" [illegible]
דעם [illegible] אין [illegible] אין [illegible]
[illegible] [illegible] "[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] קינדער". דינען זיי [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible] פֿון דעם [illegible].
[illegible] [illegible] די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible]; [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] די [illegible] [illegible].
דינען זיי [illegible] זיך [illegible] צו [illegible]
די [illegible], וואָס דער "[illegible]" [illegible]
אין ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] די [illegible]
[illegible]; די הכנסה [illegible] [illegible]. [illegible] פֿון
דער [illegible] [illegible], [illegible] פֿון די [illegible]
[illegible], הכנסות פֿון [illegible]
[illegible] [illegible]-[illegible] [illegible].
דינען זיי [illegible] זיין [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] "[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] אין [illegible],
[illegible] [illegible] אויף [illegible] [illegible]-[illegible]
[illegible] [illegible] די [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]".
[illegible] [illegible]" ~~[illegible]~~ דעם [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] די [illegible]:
"[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] דעם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible]! [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]:
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]...
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]...
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!...
[illegible]! [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible]:"
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible] [illegible]!
([illegible]-[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] 965, 312, [illegible]

דינעזאָנס ליטעראַרישער בײַטראָג־געזעלשאַפֿט ערשט אַרויסטרעטן אין

~~דינעזאָן~~ זײַן גרעסערער פֿאַר וואָס דערצו פֿאַרדינטע ווערן

~~[stamp]~~ ,,וואָס זאָגט דער עולם''? אין דערציילונגס ~~פֿ. בלאַט~~

,,ייִדישעס פֿ. בלאַט'' נומ׳ I, II יאַנ., 1881. מיטן דערציילן

פֿאַקטן ~~האָט~~ דינעזאָן ~~…~~ אָנגעהויבן זײַן שעפֿערישער ~~…~~

געוויזן די דערשײַנונג פֿון אַ ~~ייִדישע~~ צײַטונג אין דער

פֿאָלקס = שפּראַך — ייִדיש; אין ,,ייִדישעס פֿ. בלאַט'' האָט

דינעזאָן (געוויזן) ~~…~~ פֿאַרווירקלעכט זײַן טרוים צו זען אַ בלאַט

אין ייִדיש, וואָס ~~וואָס~~ ער ליטעראַט האָט זיך שוין =

בלאַט פֿאַר איר נויט אין די יונגע יאָרן, ווען ער

איז געווען אַ משכיל, ~~אין געוועזן אין אונזער~~

~~ווען ער האָט זיך~~ געהערט מיט לויט צו

דער ,,השפּה העברית'' ,,געוואָנט דעם המליץ'' אין

געוואָנט אין שפּאַנגווער צום מוסר געזאָגט ''די שמוזה,

~~וואָס ווײַ~~ ~~זײַן~~ (די עפֿנונג) טוישטיין אויפֿגעקלערט דאָס קאַפּאַזער

אַ ייִדישער צײַטונג (לעב פֿריער ...).

די ,,ייִדישעס פֿ. בלאַט'' האָט אָנגעהויבן דערשײַנען

(ווערטלעך) אין פּעטערבורג אונטער א. צעדערבוים רעדאַקציע

(ביז 1884 אַ יאָר פֿון די ...)

ביז; די ,,ייִדישעס פֿ. בלאַט'' האָט רעפּרעזענטירט

די ~~…~~ דעמאָלטיקע ייִדישע ליטעראַטור אין רוסלאַנד און

פּוילן; די ,,פֿ. בלאַט'' האָט אויך שוין שפּעטער אויס=

געדרוקט ווערק פֿון שפּעטער־באַרימטע, שלום עליכם,

פּרץ, וואָס האָבן געלייגט די פֿונדאַמענטן פֿון דער

ייִדישער ליטעראַטור.

קאַפּ 8 יאָר האָט די ,,פֿאָלקס=בלאַט'' עקזיסטירט; 1880–

... ביז די יאָר 1884 ניט געוועזן ...

[illegible]

ערשט האָט פֿאַראייניקט [illegible] דער "יוד", וואָס האָט אין
סוף 1899 אָנגעהויבן דערשיינען אין קראָקע; די ייִדישע
ליטעראַטור האָט [illegible] נאָך נישט=
געהאַט קיין צענטראַלן אָנהאַלט; זי איז נאָך געווען
[illegible] די דער פּרעסע; ערשט פּרץ האָט
מיט זיינע [illegible] אין 1890 [illegible] דער ליטעראַטור
[illegible] אָנהאַלט, [illegible] האָט; שלום-עליכם
און ~~ספּעקטאָר האָבן~~ מיט זיין "ייִדישע פֿאָלקס-ביבליאָטעק"
(1888) און ספּעקטאָר מיט זיין "הויז-פֿריינד"
(1888) האָבן קיין [illegible] נישט געהאַט; זיי זיינען
געווען אָנגעוויזן אויף די מעצענאַטן פֿון די דערמאָנטע
אויסגעבערס.

אין זיין פֿעליעטאָן "וואָס זאָגט דער עולם"? האָט דינעזאָן
[illegible] זיינען געווען דער [illegible]
[illegible] פֿון די [illegible] [illegible] – פֿון דער [illegible]
[illegible] פֿון אַ [illegible] ייִדישע [illegible]
[illegible] די [illegible],
[illegible] פֿון דער ייִדישער
[illegible]; די ייִדישע [illegible] צו דער [illegible],
[illegible] די [illegible] און [illegible] דער [illegible]=
דער ייִדישער פּרנסה; [illegible] אין
[illegible] די ייִדישע [illegible] און
~~[illegible]~~ די [illegible] "[illegible]", [illegible]-[illegible]"
[illegible] "[illegible]" מוסר=ספֿרים אין "[illegible]=
"משלים.
~~[illegible] פֿון דער [illegible]~~
[illegible] פֿון [illegible] [illegible],

דורות, שמעכטעט ורבֿוורות, עבוודות עיגל. ~~[illegible]~~ די

פֿרוי אין דורותצײַטנס פּלאָנטערן פֿאַרטראָגט זיך פֿאַר איר צעפּ־

~~[illegible]~~ קומט די מענטשלעכע, וואָס לעבן פֿון ~~[illegible]~~

די וועבער מיט צוזאַמען אינטערעסן. ״חשק, מענטשלעך, —

צעפּאַקט צו — ייִד מיט, איך האָט מעגלעכן די לעבנס וועג

וועגט, וואָס עס איז מיט פֿאַר אונדז דער וועלט... דערבײַ האָט

איר נעקסן שאָל, ער דורות — המדרש מיט גרשום וחזנים,

מאָלס מערכת־וועלט עיטער: ספּלוטערנים״. די פֿרוי איז

מיט דעם מענטש וואָס האָט, אין פֿאַרקלייט מיט איר, ~~[illegible]~~ ע רעדערט

״דעלוני״, פֿאַרנעמט די וואַרטקלערער גרעסטע אין סטאַנדאַרט פּאָעזיע

אין לעבן: ״עבֿר מיר וועבער ~~[illegible]~~ קומט די וודמער־צײַנונג

נאָר ווי אַ פּראָצענדערט. מיט מענטשפֿאַרשוימען דערשאַפֿן מיר זיך

נאָר דערוויפֿקומען, מען ווייסט גלויז אונדז עלנד אויס רוודן [illegible]

די שמד... עלנט... האַלדערנט אַלע מיט שבֿרון, וו גהמות־

מיט רבש=מעשׂוות אונדז ירבון=טעטיקייט; צו קומט זיך,

ווי דער דערעש=חומש״ אויך דער מדרש״ אין ״רבונו בחוו״

און די גאַנץ פּסוקים האָבן אויך שוין דערזען; די פֿרוי

~~[illegible]~~ ווערט עפּעס נישט ״וועט די הויפּטזאַך פֿון שמעבער

פֿאַלק״ אין דעם איז די סורה, פֿאַרוואָס די וודמער פֿרוי

מוז רעדן ״פֿון גלייזער, פֿון טשאַפּ שמאָט, פֿון קרעמפּ־שטיקל״.

ערב נאָך אין שטאָט צו זיצן דער פֿרוי איז לעבנסוועג, שורה

נישט דערמאָנט צו דאָקטערצאַטשעבאַטשעפֿעלדערן ~~[illegible]~~ אין

~~[illegible]~~ אַלסדערלײַ, צו פֿאַרשטאַנד קיין אונטער־

לשונות״ אין נאָך גאָר לשון־הקודש״, דערווײַל פֿאַר=

פֿאַרט צו:

~~״ש[illegible] וודמער [illegible] אין אַ לשון, וואָס איז~~

פֿאַרשוואַרט. אַזוי צו [illegible] — צעלעקט צו — צו עלנד דערצוויון

און וואָס על פּרווה פֿאַר אין דער וועלט אין ווי עס

מיט שמעכטער [illegible] אויך אין שמעבער שאַפֿט און אין אַנדערע

שפּראַכן, צו דערציילן, וואָס צו אונדז לערנען, וועמען זיך

161338 I

פכץ - דוועזאן

אויפֿן... דאָס איז געווען דאָס פּובליקום, וואָס פּרץ האָט גערופֿן,
ווען ער איז געזעסן אונטערשטרײַכנדיק". (ה. ליוויק, שפּן, ז. 173 — 174)
צו טאָמאַב.

אין אַ בריוו צו ניגער פֿון ווארשע, 30 מײַ, 1911 שרײַבט דינ.:
"וויסן מוז איך דאָך מיטגעגעבן געוואָלט דעם פּסוק: שמוני נוטרה
את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי — איך מעג פֿאַר אַנדערע
את הכרמים, האָט מען אַפּילו, אָבער איך אַליין קען זיך געלערנט,
קען איך ניט. אָבער דאָס וואָס איז מיר אַליין ניט שווער געווען
צו טאָן פֿאַר פֿרעמדע, אָדער פֿאַר אַנדערע — מײַנע
קאָלעגן, אין דעם ענין פֿון שרײַבן אַ פֿולשטענדיקער צוזאַמענ-
[illegible] שפּעטער, איז מיר פֿאַר זיך אַליין, האָט אַ
[illegible] קען, פֿאַרוואָס דאָס ~~[illegible]~~ איז אַזוי, קען איך אַליין
אַליין ניט פֿאַרשטיין" (צוקונפֿט ני', 1929, ז. 624).

אין אַ בריוו פֿון 26 מײַ 1913 שרײַבט דינ. צו ניגער ווען דינעז.
איז ער אין פּרץ האָבן באַשלאָסן צו שיקן פֿון "פֿונק" דאָס וואָס
זיי האָבן געשיקט. געמיינט דאָס ערשטע קאַפּיטל פֿון פּרץ
"זכרונות", וועלכע אינטערעסאַנט — איך דינ. צו. דינ. שרײַבט,
אַז ער מעג אַלץ אַרויסגעבן פֿון דעם הקדש. אין לעצטן
טאָג איז ער פֿון זיך צו אַ געוויסן צוזאַג וואָס איז געשען (ניגער
כלל [illegible]) — (צוקונפֿט, 1929, ז. 625).

~~[illegible]~~

אין זײַן אַרטיקל "דערצײַלונגען בריוו" מוז ניגער צו פּרץ אַ בריוו,
וואָס איז דורך אַ פֿעטן ניט שײַן אין. מײַזלס צוזאַמען פֿון פּרץ
בריוו אין רעדאַקציע. ~~[illegible]~~ דעם בריוו איז אין אַקספּערט אַלע ניגערס
אינטערעסאַנט צו שרײַבן וועגן "ספּורים". דעם אַקספּערט שרײַבט ~~[illegible]~~
דינ. אין אַ ניט- דאַטירטן בריוו צו ניגער (צוקונפֿט 1929, ז. 625, בריוו
נומ' 4). אין דעם בריוו וויזט זיך אַרויס אַז וואָרעם פּרץ האָט
אין אַ לאַנג... ענינים געהאַט דינ. פֿאַר פֿאַרלאַג. ער
מוז אים אַפּילו איבער די מוסר צו שרײַבן זײַן באַזונדערן

פּינקס". „ער ווײסט וועגן אַלע שרײַבער. און איך רעד, אַז ער
(דער פּינקס) ווײסט [illegible] [illegible]". ~~[illegible]~~ דער שרײַבער פֿון [illegible]
אַז [illegible] נײַע [illegible] צו שרײַבן [illegible] בוכער. דער פּינקס
איז ניט [illegible] און [illegible] זײַן דורך [illegible] [illegible]
צו שרײַבן זײַן ~~[illegible]~~ בוכער. דער שרײַבער [illegible], אַז אים,
[illegible], [illegible] [illegible] די [illegible], וואָס [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], אַז ק... ([illegible]) שרײַבער זײַן בוכער.
„דער פּינקס איז - שרײַבער [illegible] [illegible] דעם [illegible] [illegible]!"
דער [illegible] אַז [illegible] בוכער. [illegible] [illegible] [illegible] ניט
[illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. „[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]". דער [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] „[illegible]" זײַן
[illegible], וואָס ער [illegible] [illegible] [illegible] פֿון [illegible].
[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]. דער [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] „[illegible] [illegible]
[illegible]" און „[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] פּינקס [illegible]
[illegible]" ([illegible], 1929, ז. 625 - 626)

[illegible] [illegible] שרײַבט דער [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible]. [illegible] [illegible] דעם, וואָס די [illegible] [illegible] האָבן
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible]. [illegible]. די [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ניט
צו [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible]" [illegible] [illegible]. [illegible]. ([illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]", 1929, ז. 214 - 215). דער [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]).
([illegible]), ([illegible], 1929, 626)